



www.npsumava.cz

šumava

ZAJÍMAVOSTI Z PŘÍRODY | ZE ŽIVOTA OBYVATEL | Z HISTORIE



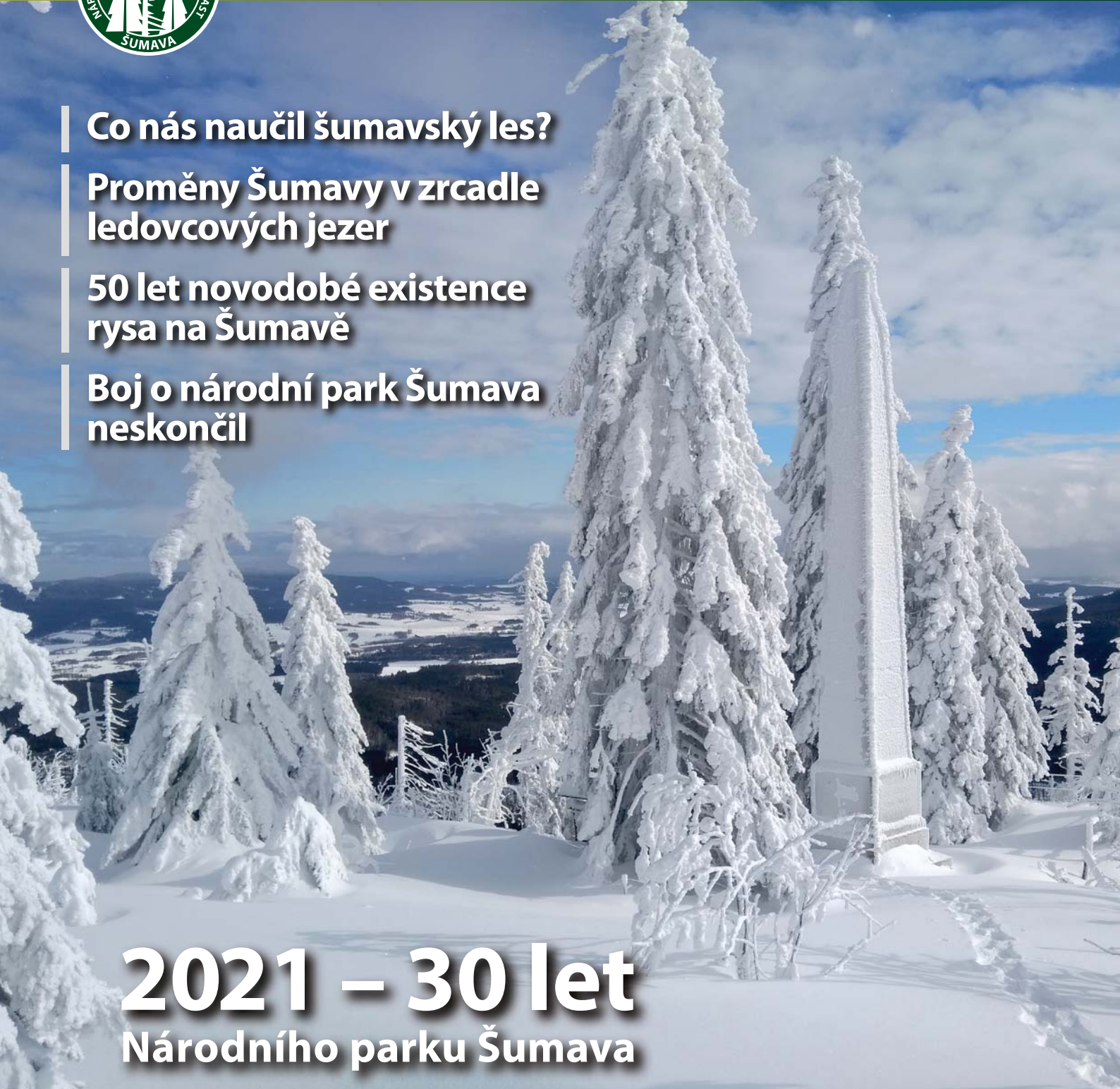
ČTVRTLETNÍK SPRÁVY NÁRODNÍHO PARKU ŠUMAVA zima 2021 | 45 Kč

Co nás naučil šumavský les?

Proměny Šumavy v zrcadle ledovcových jezer

50 let novodobé existence rýsa na Šumavě

Boj o národní park Šumava neskončil



2021 – 30 let
Národního parku Šumava

V příloze: **Kvarteto**, plakát pro malé čtenáře a příloha "Mozkovka" včetně odpovědního lístku.



Slovo na úvod

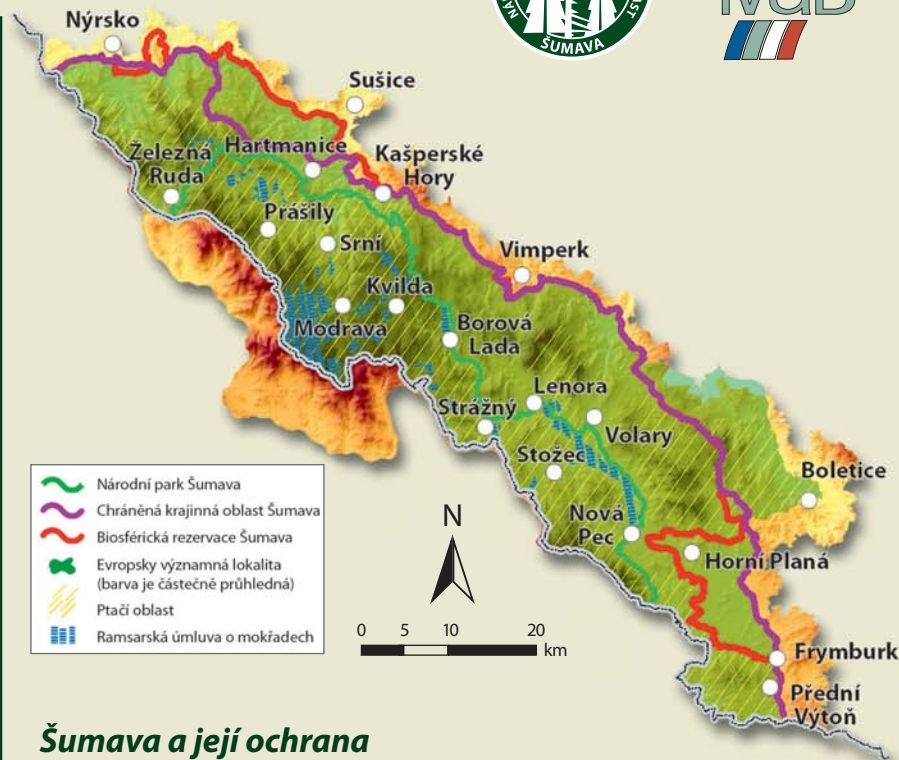
*Vážené čtenářky,
vážení čtenáři,*

třicátý rok existence Národního parku Šumava končí. A je co slavit. Vášnivě půtky na téma „kůrovec“ se zdají být minulostí, šumavská sídla se rozrůstají a ani pandemie covidu nezastavila touhu návštěvníků užívat si přírodu. A tak se zcela bez zájmu médií a veřejnosti letos v říjnu odehrál závěr dramatu, které hlučně započalo v roce 2019. Byla to kampaň Jihočeského kraje zaměřená proti navrhované zonaci národního parku. Součástí kampaně byly i dvě žaloby. Rozsudky krajského soudu následovaly. Pak dovolání a kasační stížnost. Nakonec jak krajský soud, tak nejvyšší správní soud žaloby Jihočeského kraje zamítl... Nová zonace tedy platí a byla projednána a připravena v souladu se zákonem. Ano, cosi se za tu dobu změnilo. Něco v našich myslích. Mnohé v přírodě. Těch třicet let byla totiž těžká cesta. Ale nebyla marná ani promarněná.

Přeji národnímu parku, aby už nemusel kráčet trním. Ať je milován a ať jsou na něj všichni hrdí! Zaslouží si to. On je totiž opravdu „národní!“

Pavel Hubený

Ředitel Národního parku Šumava



Šumava a její ochrana



Chráněná krajinná oblast Šumava

Vyhlášena v roce 1963 jako vyvrcholení snah o zvláštní ochranu přírodovědně cenného území.

Národní park Šumava

Centrální část Šumavy byla v roce 1991 přeřazena podle české legislativy do nejvyšší kategorie územní ochrany.



Ramsarská lokalita –Šumavské rašeliníště

Poměrně rozsáhlá část území (6 371 ha), zařazená v roce 1993 do mezinárodního seznamu mokřadů, dokládá celosvětový význam území.

Natura 2000

V rámci celoevropské soustavy chráněných území byla v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie zřízena:

- **Ptačí oblast Šumava** – pro ochranu vybraných ptačích druhů v oblasti (v roce 2004),
 - **Evropsky významná lokalita Šumava** –pro ochranu společenstev a vybraných druhů (v roce 2005).
- Obě lokality se prolínají s územím NP a CHKO a dokládají tak evropský význam tohoto území.



Biosférická rezervace Šumava

Už v roce 1970 byl vyhlášen celosvětový Program Člověk a biosféra (MaB). Jeho cílem je podpořit rozumné a trvale udržitelné využívání přírodních zdrojů a zlepšení vztahů mezi člověkem a přírodou. Oblast Šumavy byla celosvětovou organizací UNESCO vyhlášena biosférickou rezervací v roce 1990.



Vydavatel

Správa Národního parku Šumava, rezortní organizace MŽP

Adresa redakce

Správa Národního parku Šumava
1. máje 260, 385 01 Vimperk
tel.: 388 450 218
fax: 388 450 019
e-mail: sumava@npsumava.cz

Redakční rada

Pavel Bečka, Jan Dvořák, Pavel Hubený, František Janout, Jiří Kadoch, Jan Kozel, Zdenka Křenová, Václav Sklenář, Martin Starý, Josef Štemberk, Michal Valenta

Redaktor časopisu

Jiří Kadoch

Fotografie

Na titulní straně: Zima nad Plešným jezerem. Foto: Luděk Švejda
Na zadní straně: Výtvarná soutěž 2021 - téma "30 let NP Šumava", obrázek - Julie Klementová, kategorie děti 11 - 14 let, 1. místo, název "30x Šumava". Získala i speciální cenu města Vimperk - "Cena Stanislavy Chumanové."

Grafická úprava: Mgr. Václav Hrabá

Tisk: INPRESS, a. s., České Budějovice

Distribuce

Prostřednictvím E-shopu, informačních středisek Správy Národního parku Šumava a předplatného.

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p., ředitelstvím odštěpného závodu Jižní Čechy v Českých Budějovicích, j.zn.: P-2986/96 ze dne 6. června 1996.

Předplatné

Vyřizuje redakce, časopis vychází čtyřikrát ročně, cena výtisku je 45 Kč, celoroční předplatné 145 Kč.

Registrační číslo: MK ČR E 7518

Uzávěrka čísla: 1. 11. 2021

Datum vydání: 15. 12. 2021

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí.



04

04 Co nás naučil šumavský les?

Po 30 letech práce, péče a sledování se nepotvrdily obavy o přežití a obnovu šumavských lesů.



8

06 Trojmezenský prales

I lov zvěře prošel za uplynulých 30 let svojí cestu. A vlk s rysem se stávají běžnou součástí redukce zvěře.

08 Plnění náleзовé databáze a následné odborné vyhodnocení a interpretace získaných dat, jsou nezbytností

Jaká je pravděpodobnost setkání s vybranými druhy v průběhu času?

10 Podzim pod vodní hladinou

Šumavská jezera přinášejí řadu nových poznatků.

12 Dochází na Šumavě ke změně srážkových poměrů?

Odpověď na tuto otázku přinesla řada měření.



12

14 Rok mokřadů v NP Šumava, aneb nechte si vyprávět osudy šumavských bažin

Příští rok bude na Šumavě věnován jejím mokřadům.

16 50 let novodobé existence rysa na Šumavě

Nové pohledy na život a výskyt této kočky.



18

18 Šestnáct divokých Šumaváků...

Pralesní brouci znovu kolonizují Šumavu a Bavorský les.

20 Křivoklátsko – zelená perla uprostřed Evropy

Připravovaný národní park má skutečně co nabídnout.

22 Vývoj turismu na Šumavě

Od počátků objevování turisty, až po současnou, téměř naplněnou Šumavu.

24 Lesní dílna

Ve Stožci bylo koncem léta představeno nové zařízení nejen pro školní mládež.



24

26 Čeněk Bubeníček

Jak tento velkoobchodník se dřevem poznamenal Šumavu?

28 Boj o národní park neskončil

Rozhovor s hercem Petrem Vackem, účastníkem dvou blokad na Šumavě.

30 Na Velký Roklan a k vodní nádrži Frauenau

S naším tipem na výlet navštívíme místa přístupná ze sousedního Národního parku Bavorský les.

32 Šumava před sto lety na snímcích Fotoateliéru Seidel XXIV.

V tomto dílu si přiblížíme Seidelových snímcích život na Holzschlagu.



32

34 Aktuality

Co nás naučil šumavský les?

Podpora přirozených dějů se stala součástí obnovního managementu lesních ekosystémů v NPŠ (Plešné jezero a Smrčina od Plechého).

Třetí desetiletí po založení NP Šumava bylo ve srovnání s prvními dvaceti lety výrazně klidnější. Lidé si pravděpodobně již zvykli na změny, které příroda a čas přináší a uvědomili si, že bojovat proti jejímu běhu znamená zbytečnou ztrátu energie. Narušení, jež příroda přijímá bez emocí, neboť jsou součástí vývoje ekosystémů, se člověk pokusil využít a usměrnit tak, aby péče o přírodu byla co nejefektivnější. Nabyté zkušenosti se tak podařilo zužitkovat a podpora přirozených dějů se stala součástí moderního obnovního managementu lesních ekosystémů. Co dalšího nás za 30 let naučil šumavský les?

Aktivně s přírodou

Mimo bezzásahová území se v uplynulých 10 letech uplatňoval tzv. aktivní obnovní management. Vycházel z konceptu přestavby lesních porostů, navazoval na vhodné postupy z předchozích koncepčních dokumentů a aktuálních poznatků o vývoji lesních společenstev. Hlavní důraz kladl na zvyšování ekologické stability lesních porostů, úpravu jejich druhové skladby a regulaci početnosti jelení zvěře. Důležitou roli měly nahodilé těžby, neboť i skrze ně lze příznivě ovlivnit diverzitu lesních společenstev. Těžily se pouze kůrovcem napadené smrky, u kterých bylo reálně dosaženo účinného efektu ochrany okolních porostů. Souše se nevyklizovaly stejně jako jedle, buky a ostatní dřeviny tvořící základ budoucího lesa. Vedle toho se zachovávaly pro rozrůzněnost důležité

strukturní prvky, jako vývrátové koláče, pahýly vývrátů a zlomů. Tento postup zajistil dostatek tlejícího dřeva i doupných stromů pro zlepšení druhové rozmanitosti vázané na přítomnost dřeva v různém stupni rozkladu.

Mezery pro tetřeva

Těžiště plánované aktivní péče bylo v mladých porostech, kde je největší naděje na úspěšnou diferenciaci a podporu v minulosti obnovovaných cílových dřevin. Účelové výběry inspirované ekologickým lesnictvím zahrnovaly také zásahy s proměnlivou intenzitou, včetně tvorby porostních mezer. Mladé prosty se tak rychle stanou strukturně pestřejšími a poskytují vhodný biotop např. pro tetřevovitě. Ti by bez těchto opatření museli ještě dlouho čekat na dobu, kdy mladé a husté druhot-

né lesy budou moci využít jako bezpečné útočiště. Účelové výběry se uplatňovaly i v porostech středního věku a navazovaly na předchozí aktivní péči. Zlepšilo se tak postavení jedle a listnáčů v porostech, zvýšila prostorová diferenciacie, ekologická stabilita a odolnost lesních ekosystémů. Plně se podporovala přirozená obnova a sukcese. Umělá obnova se stala jen doplňkem obnovy spontánní a od roku 2014 se v NPŠ nesází žádné smrky. Ukázalo se totiž, že člověk za 30 let dokázal přes veškerou snahu vysadit pouze jednu setinu všech v národním parku rostoucích mladých smrků.

Nahradí pionýři smrky?

Kromě aktivní péče se rozšiřovalo také území, kde si člověk počíná jen pasivně a obnovní management spočívá přede-



vším v nerušeném průběhu přírodních dějů. Tady se pouze sleduje vývoj lesa a všech jeho složek. Z tohoto systematického sledování vyplývá např., že lesní porosty v území bez zásahu, které od 1. 3. 2020 leží v nově vymezené přírodní zóně NPŠ, se úspěšně spontánně obnovují. Vyskytuje se zde velké množství tlejícího dřeva v různém stupni rozkladu, jehož objem se během posledních dvou desítek let zdvojnásobil a blíží se přirozenému stavu ($212 \text{ m}^3 \cdot \text{ha}^{-1}$). Narušení hmyzem nebo větrem postihne každoročně několik desítek hektarů, což je součástí přirozené dynamiky lesních ekosystémů. Rozpad horního stromového patra mění mikroklimatické podmínky a umožňuje rozvoj přirozené obnovy. Její nepravidelné a náhodné uspořádání svědčí o probíhající úspěšné samoregulaci. Početnost obnovy v polohách nad 1 150 m n. m. se v NPŠ zvýšila téměř 5krát a její druhová skladba zaznamenala výrazný posun k vyššímu zastoupení přípravných dřevin, jejichž podíl vzrostl z 5 na 27 %. V místech, kde příroda zůstala bez zásahu, se tedy nejvíce změnila druhová skladba a pokleslo zastoupení smrku na úkor jeřábů a bříz. Tato změna je však vzhledem k roli pionýrských dřevin a konkurenceschopnosti smrku dočasná.

Více jedlí, bohatší struktura

Množství tlejícího dřeva se zdvojnásobilo také v lesích s aktivní péčí, které leží v zóně přírodě blízké a především v zóně soustředěné péče. Jeho hektarový objem se blíží 50 m^3 a vytváří velmi dobré podmínky pro revitalizaci lesních půd, zlepšení vodního režimu a druhové rozmanitosti. Pozitivně se změnila i struktura lesních porostů, když významně poklesl podíl lesů s jednoduchou strukturou ve prospěch lesů s přítomností dalších stromových vrstev. Současně v lesích NPŠ v nadmořské výšce do 950 m vzrostla více než 5 krát početnost obnovy. U jedle, buku a kleny dokonce více než 10 krát. To lze přisoudit



Dosavadní péče o les v NPŠ zvýšila jeho prostorovou i druhovou rozmanitost.



Šumavské lesy jsou schopny spontánní obnovy (Boubínská hornatina od Trojmezské)...



... a poskytují vhodné prostředí pro úspěšné přežívání a návrat vzácných druhů.

vhodně zvoleným prvkům aktivního obnovního managementu. Dosavadní péče o lesní ekosystémy v NPŠ zvýšila jejich prostorovou i druhovou rozmanitost, posílila autoregulační schopnosti a ekologickou stabilitu i přesto, že stále dominuje smrk.

30 let poučení z přírody

Po 30 letech práce, péče a sledování se nepotvrdily obavy o přežití a obnovu šumavských lesů, které byly, především v prvních dvou desetiletích existence NPŠ, velmi silné. Společenský vývoj i vývoj lesních společenstev umocnil význam NPŠ a ekosystémových služeb, které poskytuje. Ukázalo se, že šumavské lesy jsou schopny spontánní obnovy a poskytují vhodné prostředí pro

úspěšné přežívání i návrat důležitých a vzácných druhů. Pravidelně zde hnízdí puštíci bělaví, vrátili se vlci, mladí rysy hledají nová teritoria mimo NPŠ a tetřeví populace je stabilní. Zpětná vazba a poučení z přírody, které dlouhodobě sledovaná pasivní i aktivní péče o NPŠ přináší nejen biologům, ale i lesníkům a ekologům, jsou nesmírně užitečné. NPŠ tak navazuje na první snahy o ochranu přirozených procesů v lesích a poučení z jejich sledování může výrazně přispět efektivní a trvale udržitelné péči o krajinu. I to nás naučil šumavský les!

Jan Kozel

Správa Národního parku Šumava
jan.kozel@npsumava.cz

Trojmezenský prales

– co nám prozradil výzkum tohoto unikátního území?

Trojmezená v roce 2021, víc jak 10 let po disturbanci.

Trojmezenský prales se nachází při hraničním hřebenu s Německem a Rakouskem. Jedná se o unikátní horské smrčiny pralesovitého typu, které byly v minulosti jen minimálně ovlivněny lidskou činností. Vzhledem k odlehlosti a nedostupnosti porostu v oblastech horských smrčín Šumavy nebyla zde zaznamenána žádná lidská aktivita ještě v polovině 19. století. Koncem 19. století se již v porostech navazujících na Trojmezenský prales projevila těžba dřeva. Tyto lidské zásahy se však samotného pralesa, tedy naší zájmové oblasti, nedotkly, historicky zde nebyla plánována žádná systematická lidská činnost, včetně těžby stromů. Doložena je pouze toulavá seč v nejméně položené hřebenné části rezervace na přelomu 18. a 19. století. Na výjimečnost zájmového území poukazuje i fakt, že už v roce 1933 byla tato oblast vyhlášena Ministerstvem školství a národní osvěty za chráněné území Státní památkové rezervace Trojmezná hora, rozkládající se na ploše 344,75 ha. V roce 1950 byla plocha rezervace rozšířena na 386,58 ha, včetně Plešného jezera. V roce 1991 byl vyhlášen NP Šumava a studovaná oblast se stala součástí první zóny parku. Data a výsledky, které zde budou prezentovány, byly sbírány na trvalých výzkumných plochách rozmístěných v zájmovém území na ploše cca 50 ha.

Dendrochronologie – jak se Trojmezenský prales vyvíjel posledních 300 let?

Odumření dospělých stromů dává šanci odrůstání mnoha nových jedinců a přísun světla zrychluje růst přeživších stromů. Pokud se pořádně podíváme na letokruhy, jsou tyto události zřetelně zapsány v jejich šířce. V daném území bylo ze 400 vývrvtů zjištěno, že území bylo po staletí formováno různými silnými přírodními disturbancemi (pravděpodobně vítr a kůrovcové gradace). Ukázalo se, že disturbance v této oblasti měly dva vrcholy. K prvnímu došlo v letech 1760–1790 v nižších částech lokality. Druhý výrazný vrchol v historii narušení nastal mezi lety 1820 a 1860. V dolní části dorostla většina stromů do zápoje během dvou období (1770–1800 a 1820–1840), zatímco většina stromů na horním svahu dorostla do zápoje jednotně v období (1840–1860). Tato zjištění naznačují, že původní porosty vznikly po jedné velmi silné disturbanci,

nebo několika po sobě jdoucích silných disturbancích. Obě varianty vedly, k odumření většiny stromů. V pozdějším vývoji porostu byla pozorována jednotlivá narušení s mnohem nižší intenzitou a tedy méně novými stromy^{1,2}.

V lednu roku 2007 se přes území NP Šumava přehnal ničivý orkán Kyrill, který poškodil desítky hektarů lesa. Samotná zájmová oblast byla postižena pouze roztroušenými skupinami vývrvtů, avšak následná gradace kůrovce způsobila postupné odumírání mateřských porostů. K odumření horního stromového patra došlo mezi roky 2008 až 2010. Některé části lokality byly mezernatě narušovány kůrovcem již od konce 90. let 20. století. Orkán Kyrill spolu s následnou gradací kůrovce tak pouze urychlily rozpad porostů v této oblasti. Historie se opakovala, vyšší zastoupení smrků starších 100 let a dlouhá perioda bez silných disturbancí způsobila téměř komplet-

ní odumření horního stromového patra. Naše zjištění potvrzují, že současná narušení šumavských horských smrčín nejsou ničím výjimečným, ale jsou přirozenou součástí vývoje lesa a docházelo k nim (v kombinaci s menšími událostmi) i v minulosti.

Změna struktury lesa po velkoplošné disturbanci – jak dlouho trvá rozpad?

Zjistili jsme, že kůrovec způsobil během krátké doby (max. 4 roky) výraznou změnu struktury lesa, když došlo k odumření více než 99 % všech dospělých stromů (stromy o průměru 7 cm a více). V minulosti platila domněnka, že rozpad porostů bude zdoluhavý a obnova lesa problematická. Tvrdilo se, že kůrovcové souše mohou stát 20–30 let po odumření než dojde k jejich zlomení. V našem případě došlo již po 3 letech ke zlomu (kmeny zlomené minimálně o polovinu původní délky) u 26 % odumřelých stromů a u dalších 9 % byl zaznamenán

zlom v koruně. Po 10 letech nenajdeme v lokalitě stojící souši bez zlomu. Pokud jsou stromy okamžitě po odumření osídleny dřevokaznými houbami, lámou se v poměrně krátké době, jen několik let po odumření. Tlusté i tenké kmeny se rozpadají podobně rychle. Rozpad těchto porostů s sebou přinesl téměř 2,5 násobné navýšení objemu tlejícího dřeva. S jeho nárůstem a prosvětlením porostů dochází ke zvýšení biodiverzity velké škály ať už rostlinných nebo živočišných druhů závislých na tomto substrátu. Tlející dřevo je biologickým dědictvím každé disturbance.

Obnova lesa - Jak se obnovují lesy v Trojmezenském pralesi a jak rychle?

Panova obava, že po odumření horního stromového patra se lesy neobnoví, nebo že to bude trvat desetiletí, ne-li staletí. Naše výsledky ukazují, že o les se nemusíme bát. Druhové složení obnovy lesa zůstalo stejné jako u původního porostu, v porostu se vyskytuje především zmlazení smrku s příměsí jeřábu, tedy stejné jako před disturbancí. Většina zmlazení (88 %) byla v porostu přítomna ještě před samotnou disturbancí. Smrk je na velkoplošné disturbance připravený, vytváří si „banku zmlazení“, stromky čekající v zástínu na svou šanci růst a zajistit tak pokračování lesa. Obnova těchto lesů je nepřetržitý proces. Zmlazení bylo hloučkovité a silně agregované kolem původních stromů (souší, pahýlů, ležících kmenů), což zajišťuje kontinuitu struktury lesa, současný les bude obrazem lesa předchozího.

Trojmezná v roce 2005, před odumřením horního stromového patra.



Trojmezná v roce 2011, čerstvě po odumření mateřského porostu.

V roce 2012, tedy čtyři roky po disturbanci se v porostu nacházelo 4 000 ks/ha zmlazení nižších než 1,3 m, 253 ks/ha zmlazení vyššího než 1,3 m a 16 ks/ha mladých stromů s tloušťkou min 7 cm. Aktuální výsledky z letošního roku, tedy 13 let od kompletního odumření dospělých stromů, jsou velmi pozitivní. Přírozená obnova díky přísunu světla chytila svoji šanci a potvrzuje rychlé a úspěšné odrůstání. Zaznamenali jsme pouze pokles v první výškové kategorii do 1,3 m, kde se nacházelo 1 978 jedinců na ha, v ostatních dvou výškových kategoriích došlo k nárůstu počtů obnovy. Počty jedinců vyšších než 1,3 m byly 1 800 ks/ha a mladých stromů se zde nachází 268 ks/ha (Tab. 1). Mortalita byla v průběhu let minimální. Les roste sám i bez lidské pomoci, jen mu musíme dát šanci!

Závěr

Trojmezenský prales odjakživa žije svým vlastním životem, stromy tu po staletí rostou a umírají bez pomoci člověka. Jejich život řídí především disturbance a s tím související průběžná obnova lesa. Jsme všichni zvědaví, jak se promítne dalších 10 let do vývoje tohoto unikátního území.

Tab. 1: Úspěšné odrůstání přírozené obnovy mezi roky 2012 a 2021, jedná se především o obnovu smrku ztepilého s příměsí jeřábu ptačího.

	Výškové/tloušťkové kategorie	2012	2021
počty jedinců ks/ha	0 – 1,3 cm	4000	1978
	≥ 1,3 cm	253	1800
	DBH ≥ 70 mm	16	268

Citace:

1 Svoboda, M., Janda, P., Nagel, T. A., Fraver, S., Rejzek, J., & Bače, R. (2012). Disturbance history of an old-growth sub-alpine *Picea abies* stand in the Bohemian Forest, Czech Republic. *Journal of Vegetation Science*, 23(1), 86-97.

2 Janda, P., Svoboda, M., Bače, R., Čada, V., & Peck, J. E. (2014). Three hundred years of spatio-temporal development in a primary mountain Norway spruce stand in the Bohemian forest, central Europe. *Forest Ecology and Management*, 330, 304-311.

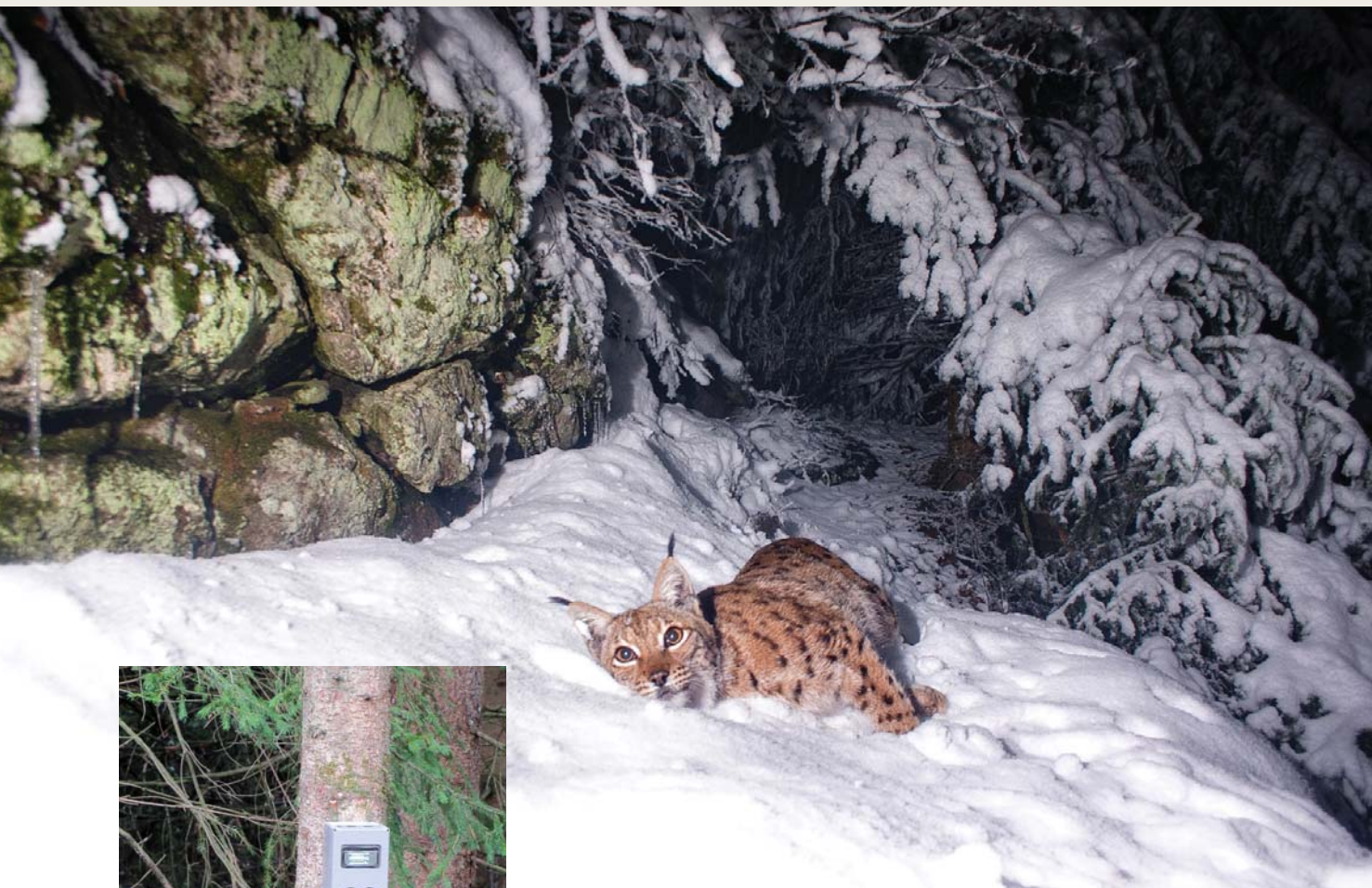
Jaroslav Červenka

Správa Národního parku Šumava
jaroslav.cervenka@npsumava.cz

Monitoring - základ všeho

Plnění náleзовé databáze a následné odborné interpretace získaných dat, jsou nezbytností

Kolik je na Šumavě vlků, kolik tetřevů žije v Luzenském údolí, jak silná je populace rysa ostrovida na Šumavě? To jsou otázky, které zajímají nejen odborníky, ochranáře, novináře, ale i širokou veřejnost. Je to zájem legitimní a povinností Správy NP Šumava je tyto informace předložit. Nejde však jen o sdílení naměřených hodnot či záznamů o výskytu vzácných druhů, ale také o objasnění významu dostupných dat a způsobů jakými jsou využívány při péči o chráněné území.



*Instalovaná fotopast - dnes už neodmyslitelná součást monitoringu.
Foto: Archiv NP Šumava*

Nálezy pobytových znaků rysa ostrovida plní nejen náleзовou databázi, ale během 30. let bylo uskutečněno několik vědeckých projektů. Foto: Vladimír Čech

Začátkem 21. století probíhala v USA osvětová kampaň nazvaná „National Parks for Science, Science for National Parks“ (národní parky pro vědu, věda pro národní parky). Tamní federální úřad pro správu chráněných území se snažil veřejnost přesvědčit o tom, že národní parky i další chráněná území, tedy národní přírodní bohatství, na které jsou Američané velmi hrdí, jsou spravována zodpovědně a na základě aktuálních vědeckých poznatků. Součástí několikaletého programu byla tisková, filmová

i živá vystoupení rangerů a odborných pracovníků ze všech národních parků i mnoha vědců z univerzit a výzkumných institucí. Všichni zdůrazňovali, že výstupy vědeckého zkoumání jsou pro moderní management chráněných území nezbytné. Zároveň se také shodovali na tom, že bez možnosti provést výzkum v národních parcích by bylo lidské poznání značně ochuzeno. Vždyť plně funkční ekosystémy a mnohé organismy můžeme v současnosti již zkoumat pouze v chráněných územích.

Platí, že národní parky vědu potřebují a věda potřebuje národní parky. Kvalitní informace o stavu území (tj. ekosystémů, biotopů, druhů atd.) jsou nezbytným podkladem pro zodpovědný management. Správa NP je získává z různých zdrojů. Může se jednat o původní data shromažďovaná zaměstnanci, kteří je následně sami nebo ve spolupráci s vědeckými pracovišti vyhodnotí. Podklady pro správnou péči o chráněné území mohou také přicházet od externích pracovníků, kteří v území bádají na základě objednávků Správy NP nebo přišli ze svého zájmu a se Správou NP se dohodli na detailech výzkumu. V tomto případě plní Správa NP spíše roli koordinátora výzkumu a příjemce výstupů.

Monitoring druhů

Jedním ze zásadních zdrojů informací je plošný monitoring území, nebo cílený monitoring druhů. Nejstarší záznamy o stavu šumavské přírody můžeme najít třeba i ve starých kronikách. V některých se můžeme dočíst, že v roce 1801 pisatel spatřil rysa ostrovida v Horní Vltavici nebo v roce 1804 medvěda hnědého na Kvildě. Nicméně tyto údaje asi nelze ještě považovat za plnohodnotný monitoring. Dlouho zůstávaly informace o přírodě roztržité a těžko se dohledávaly, byť záznamy založené na přímém pozorování dotčeného druhu v terénu jsou nenahraditelné a osobní zkušenost pozorovatele velmi cenná.

Významná část Šumavy byla po desetiletí zadržovaná, a tedy téměř nedostupná pro dlouhodobé a systematické zkoumání zdejší přírody. Navíc v dobách minulých končila většina pozorování v terénních notýscích pozorovatelů, lístečkové kartotéce, případně v seznamu vytvořeném na psacím stroji s maximálně třemi průklepy. Některé z těchto záznamů se dostaly do muzeí nebo do rukou těch, kteří je uměli využít například při vyhlášení nových chráněných území. Mnohé však usnuly v šuplících či skříních svůj věčný spánek.

Ani v době vzniku CHKO Šumava nebylo ještě zvykem informace o přírodě centrálně shromažďovat. Až později, když se pro chráněná území začaly vypracovávat takzvané oborové dokumenty (něco jako plány doporučené péče), bylo nutné sehnat a shromáždit co nejvíce informací o druzích, které se na území vyskytují. Na Správě CHKO Šumava v Sušici byla v 80. letech zavedena kartotéka druhů, která v době vzniku národního parku obsahovala tisíce položek. Bohužel se při několikerém stěhování většina kartotéky ztratila. To ale neznamenalo konec monitoringu. Záznamy o druzích u sebe soustředili specializovaní odborníci na Správě, ale také mnoho nadšených externistů. Přesto na přelomu tisíciletí nebylo možné pracovat s nějakou ucelenou databází, a když se rozhodovalo

o konkrétních záměrech v území, hledaly se informace velmi těžko a často bylo konečné stanovisko formulováno podle informací některého z odborníků. Tyto informace se ale daly často těžko ověřit a nebyly veřejně přístupné. Proto bylo nezbytné najít způsob, jak soustředit všechny informace o druzích do jediného a pokud možno veřejně přístupného datového zdroje.

Pokrok nezastaví

Naštěstí rostoucí potřeba vytvořit ucelenou a transparentní databázi provázela rozvoj počítačových technologií i zkušeností IT specialistů. S drobným odstupem následovala odvaha ochranářů sdílet data s dalšími kolegy, externími spolupracovníky, úředníky a v určitém zobecněném módu také s veřejností. Na začátku nového milénia nastal čas na to, aby rozhodování o Šumavě dostalo větší vědeckou podporu. Byla připravena Koncepce výzkumu a monitoringu, vylišeny klíčové oblasti monitoringu, kterým se zaměstnanci dlouhodobě věnují, a dohodnuty i priority výzkumu s klíčovými externími spolupracovníky.

Jedním ze zlomových okamžiků byl také vznik první elektronické databáze o výskytu druhů, byť zatím jen regionální a neveřejné, používané pouze zaměstnanci Správy. Jak se však ukázalo, neveřejnost údajů nemohla dlouho obstát. Správa NP Šumava na konci první desetiletí nového tisíciletí propojila svá data s veřejnou náleзовou databází spravovanou Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR (NDOP) a v současné době ji používá jako svůj hlavní datový zdroj o výskytu druhů, který lze použít ve správních řízeních.

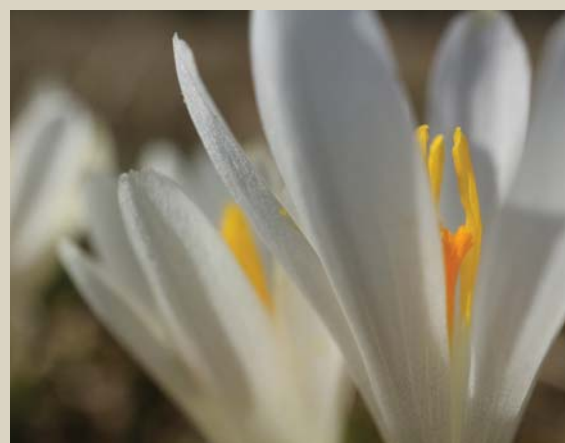
A co dál?

Monitoring, to nejsou jen záznamy v náleзовé databázi o výskytu nejrůznějších druhů. Pro zodpovědnou péči o chráněné území jsou také velmi cenná data z monitoringu šumavských rašelinišť, ploch postižených kůrovcovou gradací či větrnými distribucemi, ledovcových jezer, vývoje populací vybraných druhů atd. Seznam by byl ještě dlouhý. V mnoha případech monitoring provádějí sami zaměstnanci Správy NP Šumava, jindy spolupracují s externími týmy. Velký důraz je věnován také přeshraniční spolupráci s kolegy z NP Bavorský les. Doposud možná mírně opomíjeným zdrojem dat o šumavské přírodě je tzv. citizen science, což je zapojení neoborné veřejnosti. V jiných chráněných územích dosti populární a úspěšně využívaný způsob monitoringu.

Technologie využívané při monitoringu, archivaci a vyhodnocování získaných dat se vyvíjejí mílovými kroky. Nicméně na pravidla související s metodickými standardy sběru dat, vyhodnocením a korektní interpretací výsledků je důležité nezapomínat u záznamů z notýsku i z moderní náleзовé databáze.



Kornatec velký byl poprvé zapsán do náleзовé databáze v roce 2017. Výskyt druhu na Šumavě se podařilo potvrdit po více než 100 letech.
Foto: Pavla Čížková



Krokusy, neboli šáfrány bělokvěté, vykvétají vždy na stejných místech. Doprovodné údaje v náleзовé databázi pomáhají sledovat velikost populací.
Foto: Pavel Hubený



Los evropský zachycený na fotopasti instalované na území NP Šumava. Foto: Archiv NP Šumava

**Jan Dvořák, Pavel Hubený,
Zdenka Křenová**
Správa Národního parku Šumava
jan.dvorak@npsumava.cz

Proměny Šumavy v zrcadle ledovcových jezer

Kůrovcový rozpad v karu Plešného jezera proběhl (zleva doprava) v letech 2004–2010 – přirozená obnova lesa urychlila zotavení jezera.

Letos si připomínáme nejen výročí Národního parku Šumava, ale také 110 let od vyhlášení rezervace Černé a Čertovo jezero a 150 let limnologického výzkumu šumavských jezer, který pokračuje dodnes. Měl jsem příležitost se do něj zapojit už od studentských let, takže mohu nabídnout rekapitulaci nejzajímavějších proměn světa pod hladinou a jeho reflexi dlouhodobých změn šumavské přírody.

Počátky výzkumu

První výzkumnou výpravu zorganizoval Antonín Frič, profesor pražské Karlo-Ferdinandovy univerzity, k šesti „západním“ šumavským jezerům (Černé, Čertovo, Prášílské, Laka, Velké a Malé Javorské) v létě 1871, rok nato pak navštívil zbývající dvě „jižní“ jezera (Roklanské a Plešné). Díky němu tak patří šumavská jezera k nejdéle sledovaným horským jezerům na světě. Ve většině z nich se tehdy hojně vyskytovalo několik druhů planktonních korýšů – perlooček, vznášivek a buchanek – a také populace pstruha. Ichtyolog Frič pátral i po dalších druzích ryb, a to dost důkladně (pomocí dynamitu), leč bezvýsledně... Frič došel k „logickému závěru“, že hojnost zooplanktonu je potřeba využít k chovu ryb, a inicioval vysazení dalších druhů do Černého jezera počátkem 90. let 19. století. Tím se zasloužil o historicky první zdokumentovaný účinek rybní predace na společenstvo zooplanktonu. Profesor Frič byl také duchovním otcem první mobilní laboratoře, tzv. „létací stanice“, kterou nechal v roce 1892 přivézt vlakem do Špičáku a volským potahem k Černému jezeru.

Během pětiletého bádání Frič zjistil nápadné změny ve složení zooplanktonu. Vysazení siveni totiž mezitím výrazně potlačili početnost velkých druhů perlooček ve prospěch drobnějších druhů a zřejmě zcela vy-

hubili dříve nalezenou vznášivku. Kromě toho podrobně popsal ekosystémy Černého a Čertovo jezera i jejich okolí, proměřil hloubku jezer a o svých výzkumech vydal obsáhlou zprávu.

Kyselé deště

Na výzkum pak navazovali další badatelé, díky nimž dnes máme zdokumentované zejména proměny Černého jezera v průběhu minulého století. Zatímco ještě ve 30. letech byl okolní les i jezero limitované dusíkem a jezerní voda měla neutrální reakci, od poloviny 20. století došlo vlivem kyselých dešťů k plíživé, ale drastické proměně šumavských horských ekosystémů. Pod hladinou jezer mizely ryby, ve většině také planktonní korýši. Počátkem 60. let bylo pH šumavských jezer kolem 6. V Černém jezeře byl v té době naposled viděn pstruh potoční, v dalším desetiletí pak poslední siveni. V létě 1979 už mělo krásně modravou barvu, průhlednost přes 10 m, pH vody 4,5 a do planktonní sítě se chytily poslední dvě perloočky břichatky...

Pravidelný monitoring chemismu a oživení šumavských jezer běží již od 80. let, ale soustavný výzkum jezerních ekosystémů, včetně půd a lesní vegetace v povodích se postupně rozvinul až po pádu železné opony a vyhlášení národního parku. Díky tomu

jsme mohli zdokumentovat průběh atmosférické depozice síry a dusíku, jež na Šumavě vrcholila v 80. letech. Po roce 1990 prudce poklesla a její snižování pokračuje dodnes.

Biologické zotavování

Chemismus jezerní vody zareagoval poměrně rychle, kromě síranů a dusičnanů poklesly také koncentrace toxického hliníku, který se s nimi vyplavoval z půdy. Biologické zotavování ale přišlo až s poměrně velkým zpožděním. Teprve v říjnu 1997 jsme prokázali návrat perloočky břichatky jezerní do Černého jezera, do víc acidifikovaného Čertova a Roklanského jezera až po dalším desetiletí. V posledních dekádách se také objevily citlivé druhy vířníků a larev vodního hmyzu – zejména jepic, chrostíků a vážek.

Ze semenné banky zachované v sedimentu Plešného jezera se v roce 2008 obnovila populace zevaru úzkolistého, který byl považován za vyhynulý. Postupně se zotavily také populace obou šídlatek, jejichž dlouhověké dospělé rostliny kořenící hluboko v sedimentu přežily, ale kvůli nízkému pH a toxicitě hliníku se po několika desetiletí vůbec nerozmnožovaly. Mladé rostlinky šídlatky ostnovýtrusé stihnou zakořenit během příznivých letních měsíců, takže její porosty v Plešného jezeře zmlazují už od roku 2004, zatímco pomalu klíčí spory šídlatky jezerní



v Černém jezeře dlouho neměly šanci přežít jarní kyselé vody – první mladé rostliny úspěšně zakořenily až v roce 2017. Překvapivý byl nález kolonií lahvenky velké, pokrývající od roku 2019 větve odumřelých smrků popadaných do Prášílského jezera. Tento čístopilný druh nálevníka potvrzuje vysokou kvalitu jezerní vody.

Za završení biologického zotavení šumavských jezer z acidifikace můžeme považovat spontánní návrat ryb, který byl v poslední dekádě pozorován v obou Javorských jezerech. Na české straně přežívala populace pstruha potočního v Jezerním potoku pod Lakou, díky dvěma neutrálním přítokům, kam se pstruzi mohli stáhnout a přežít v době jarního tání (kyselých vod s hliníkem) i podzimního tření a reprodukce. První pstruzi byli v jezeře Laka zpozorováni na jaře 2019, což se projevilo úbytkem makrozoobentosu i změnou planktonního společenstva. V posledním roce byla potvrzena i jejich úspěšná reprodukce v jednom z přítoků Laky. Novým obyvatelům jezera je také bobr, který už stihl zvýšit jeho hladinu asi o 10–15 cm. (Viz časopis Šumava jaro a podzim 2021 – pozn. redakce)

Indikátory globálních změn

Změny chemického složení a oživení šumavských jezer jsou citlivými ukazateli dopadů globálních změn na přírodní ekosystémy. Díky své odlehlosti a relativně omezené dostupnosti nebyla totiž jezerní povodí významně ovlivněna dlouhodobým lesnickým hospodařením. Proto byly v povodích Plešného a Čertova jezera už v roce 1997 vytyčeny výzkumné plochy, na nichž studujeme biogeochemické cykly a půdní procesy, přirozený rozpad horských smrčín a jejich spontánní obnovu. Podobně jako jezerní ekosystémy, byly i horské smrčiny postiženy působením imisí, ať už přímou defoliací smrků, či nepřímo okyselením půd saturovaných dusíkem, z nichž se uvolňoval toxický hliník. Komplexní výzkum procesů v celém systému povodí–jezero, přispěl k pochopení účinků dvou nejvýznamnějších globálních faktorů, a to razantního snížení emisí od konce 80. let 20. století a značného oteplování, jež počátkem 21. století přispělo k rozsáhlému narušení stromového patra kůrovcem. Je evidentní, že pozorovaná regenerace vody šumavských jezer a jejich oživení úzce souvisely s bezzásahovým režimem v povodích Roklanského, Plešného, Laky a Prášílského jezera. Pokud by byla mrtvá biomasa stromů z povodí odvezena, vyplavování dusičnanů, vodíkových iontů a hliníku by bylo mnohem výraznější a zároveň by kvůli pomalejší regeneraci vegetace a nedostatku bazických kationtů v půdách trvalo déle.

Povodí šumavských jezer umožňují pochopit komplexnosti a řetězení dopadů stresových faktorů napříč celým systémem atmosféra–vegetace–půda–voda. Můžeme zde detailně studovat důsledky globálních změn typu znečištění atmosféry a klimatických změn na zdravotní stav vegetace a chemismus půd, a následně na mikroklimatický a hydrologický režim i na množství a kvalitu odtékající vody a její oživení.

Jaroslav Vrba

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
a Biologické centrum AV ČR, v.v.i.
jaroslav.vrba@prf.jcu.cz



Vzorkování zooplanktonu v jezeře Laka.



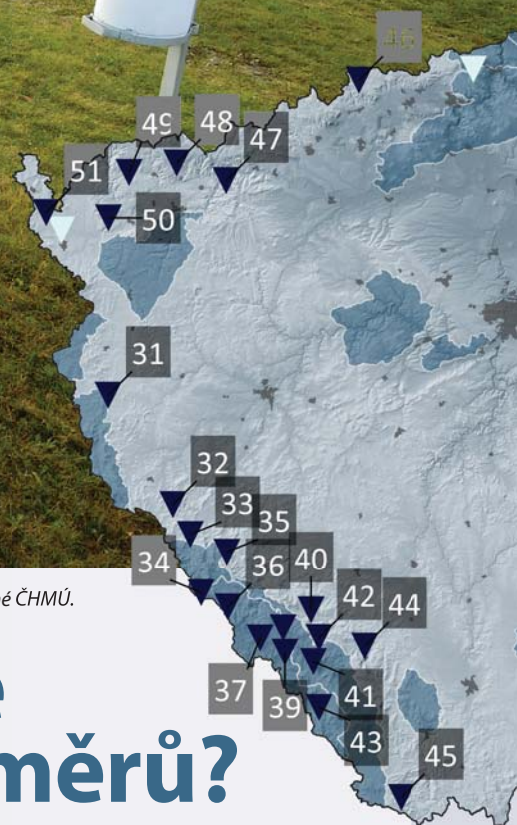
Kolonie lahvenek pod hladinou Prášílského jezera.
Foto: Martina Čtvrtlíková



Sběr smrkového opadu na výzkumné ploše.



Zimní odběr zamrzlého Plešného jezera.



Srážkoměry – zleva váhový, člunkový a manuální – na meteorologické stanici Churáňov na Šumavě provozované ČHMÚ.

Dochází na Šumavě ke změně srážkových poměrů?

Atmosférické srážky představují v České republice naprosto dominantní zdroj vody pro přírodu a lidskou společnost. Z dlouhodobého pohledu se množství srážek na území ČR nijak nemění (průměr za období 1961-1990 činí 693 mm a za období 1991-2019 684 mm). Nicméně období 2014-2019 je charakterizováno výrazným snížením srážkových úhrnů pod úroveň dlouhodobého normálu. Existují však nějaké regionální rozdíly? Šumava představuje jeden z nejrozsáhlejších horských celků v ČR a je zdrojnicí vody pro níže položené oblasti. Nedostatek srážek v této oblasti by tak mohl vést k nedostatku vody na rozsáhlém území.

Kolik naprší v českých horách?

Dlouhodobé srážkové úhrny ze Šumavy za roky 1971-2000 (referenční období) byly porovnány s údaji z dalších českých pohoří: Krkonoš, Beskyd, Jeseníků, Orlických a Krušných hor.

Název pohoří	Počet analyzovaných stanic	Průměrný roční úhrn srážek* [mm/rok]
Šumava	15	914
Krkonoše	11	1018
Beskydy	6	1085
Jeseníky	6	857
Orlické hory	6	943
Krušné hory	6	890

Veškerá použitá data pochází z volně dostupných databází Českého hydrometeorologického ústavu.

*Celkové množství srážek na pohořích může být značným způsobem ovlivněno jednoduchostí výpočtu průměrné srážky, který byl založen na prostém aritmetickém průměru jednotlivých stanic

Dlouhodobě nejvyšší úhrny srážek byly zaznamenány v Beskydech, následovány v Čechách Krkonošemi. Ve všech pohořích jsou maximální měsíční srážkové úhrny zaznamenávány v letních měsících (přibližně 100 až 110 mm za měsíc) a minima jsou v zimním období (přibližně 60 až 70 mm za měsíc). Srážky na Šumavě v letním období odpovídají ostatním pohořím (s výjimkou Beskyd) a v zimě odpovídají hodnotám získaným v Orlických a Krušných horách.

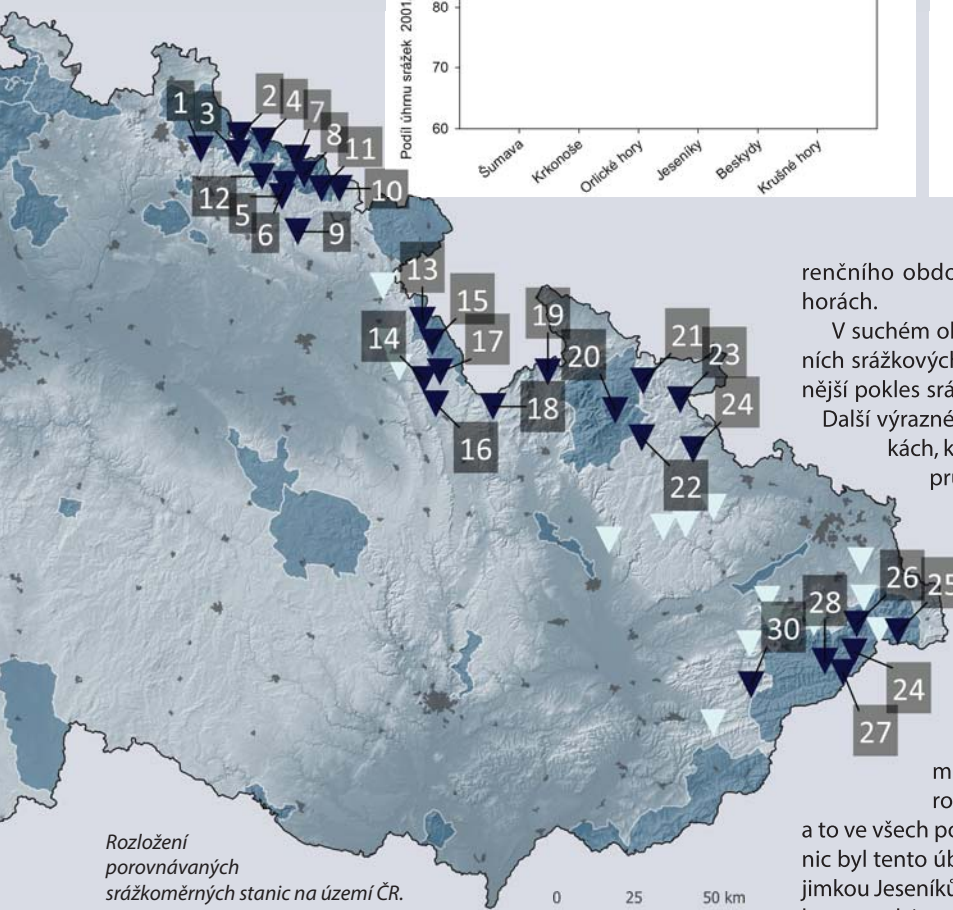
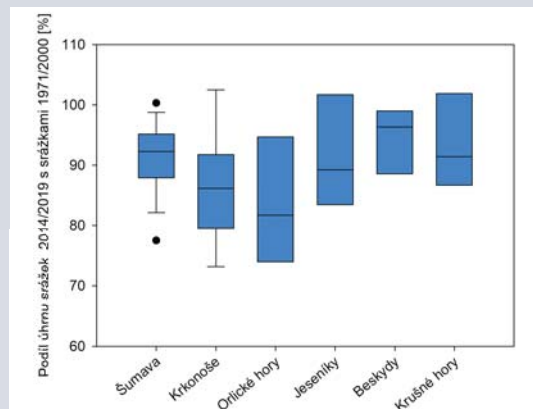
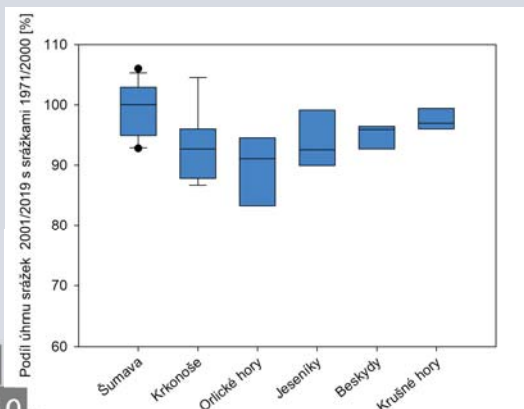
K jakým změnám došlo po roce 2000?

Průměrné úhrny srážek (1971-2000) v uvedených pohořích byly porovnány s hodnotami v letech:

- 2001-2019, tj. období, kdy je Šumava nejvíce postižena kůrovcovou kalámitou a
- 2014-2019, tj. období největšího srážkového deficitu v ČR.

Období let 2001-2019 je v porovnání s lety 1971-2000 sušší ve všech sledovaných horách s výjimkou Šumavy. Nejbližší dlouhodobému průměru zůstaly také Krušné hory. Srážkové úhrny v ostatních pohořích se pohybovaly na úrovni 89 až 95 % refe-

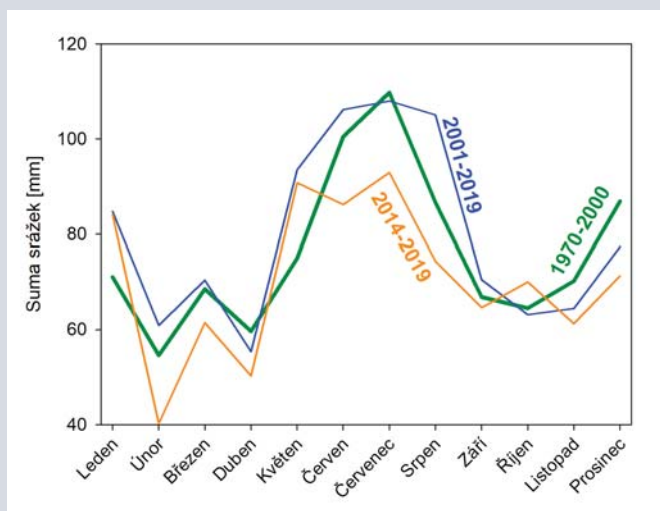
Procentuální změny průměrných ročních úhrnů srážek ve všech stanicích za jednotlivá pohoří v období 2001 – 2019 (levý panel) a 2014 – 2019 (pravý panel) v porovnání s referenčním obdobím 1971 – 2000.



Rozložení porovnávaných srážkoměrných stanic na území ČR.

- 48 ID stanice
- ▼ vybrané stanice
- ▲ potenciálně vhodné stanice
- sídla
- chráněné přírodní oblasti

Měsíční sumy srážek na území Šumavy



renčního období. Nejméně po roce 2000 napršelo v Orlických horách.

V suchém období 2014-2019 došlo k poklesu průměrných ročních srážkových úhrnů ve všech sledovaných pohořích. Nejvýraznější pokles srážek byl zaznamenán opět v případě Orlických hor.

Další výrazné poklesy byly zaznamenány v Krkonoších a Jeseníkách, kde se srážky dosahovaly 86 % a 89 % dlouhodobého průměru. Nejnižší poklesy byly zaznamenány v případě Beskyd (94 % průměru), Krušných hor (93 %) a Šumavy (92 %).

Na Šumavě dochází tedy k relativně nejmenšímu úbytku srážek po roce 2000.

Jak se mění úhrny srážek na Šumavě v jednotlivých měsících?

Sledovány byly také změny měsíčních úhrnů v průběhu roku. Dá se říci, že změny v jednotlivých měsících jsou ve sledovaných pohořích podobné. Po roce 2000 došlo k největšímu poklesu (o 5 až 29 %), a to ve všech pohořích, v měsíci dubnu. V případě šumavských stanic byl tento úbytek menší ve srovnání s ostatními pohořích, s výjimkou Jeseníků. K poklesu došlo na Šumavě také v měsících na přelomu podzimu a zimy (říjen až prosinec), a to maximálně o 10 %. V ostatních měsících byl pozorován dokonce nárůst úhrnu srážek, a to např. až o 30 % v květnu. Ostatně nárůst v květnu je charakteristický pro všechna pohoří.

Při porovnání suchého období 2014-2019 s referenčním je rozdíl v jednotlivých měsících již markantnější opět ve všech pohořích. Nejvyšší poklesy byly v jednotlivých měsících zaznamenány na území Krkonoše a Orlických hor. V únoru a dále letním období se jednalo o 30 až 40 %. Naopak nejnižší poklesy byly v průběhu roku zaznamenány v Jeseníkách a na Šumavě (do 20 %). V případě Šumavy došlo k nárůstu pouze v měsících lednu (+ 18 %), květnu (+ 21 %) a říjnu (8,5 %). V květnu a říjnu došlo k nárůstu také v ostatních pohořích.

Na základě další analýzy denních dat, nebyl na šumavských stanicích pozorován žádný významný trend v počtu srážkových dnů, tj. dnů, kdy prší.

V horském pásmu Šumavy nedochází z dlouhodobého hlediska k žádným výrazným změnám srážkových úhrnů. Ve výjimečně suché periodě 2014-2019 došlo k poklesu srážek o 8 %, nicméně v ostatních hraničních horských pásmech byl pokles srážek buď obdobný, nebo dokonce vyšší.

Václav Šípek, Soňa Hnilicová
Ústav pro hydrodynamiku AV ČR, Česká republika
sipek@ih.cas.cz

Rok mokřadů v NP Šumava

aneb nechte si vyprávět osudy šumavských bažin

Rok se s rokem sešel a ten, v němž jsme slavili 30leté výročí od založení národního parku na Šumavě, vystřídají oslavy šumavské vody. Lépe řečeno míst, kde se voda drží a výrazně ovlivňuje své okolí – mokřadů. Pojďme se podívat na to, co pro milovníky Šumavy připravujeme...



Šumavské slatě – fenomén přežívající od doby ledové. Foto: Radek Plíhal

1931

Josef Váchal ve svém díle Šumava umírající a romantická psal: „Na prstech u ruky sčelí bys jednotlivá suchá místa zde. Bohatství vod, mlh a par tu nepřebírá, v tomto království lesů a slatí, mokřisk a tůň, bahniš a rašelinišť. Plochy jezer znamenitě přispívají k udržení vlhkého klimatu, spolu s nesčetnými pramenky, potůčky, jichž býti má v šumavské oblasti kolem šesti set.“

2021

Od doby Josefa Váchala se mnohá z jím popisovaných „mokřisk“ změnila k nepoznání. Podmáčené a rašelinné lesy podlehlý odvodnění provedenému za účelem zvýšení produkce dřevní hmoty, vzácná horská vrchoviště byla doslova přeškrtnána železnou oponou, většina lesních i lučních pramenišť byla vysušena a odtok z nich kanalizován. Melioračním zásahům neunikly ani potoky, které byly z nivních partií vytlačeny stranou do narovnaných a zahloubených

struh. Záhy po inventarizaci biotopů v NP Šumava, krátce po jeho založení, bylo možné vyčíslit rozsah poškození mokřadů. Z celkové plochy téměř 21 tisíc hektarů byla celá polovina poznamenána odvodněním, rašeliniště dokonce ze dvou třetin. To už nutně muselo vést k velkým změnám v koloběhu vody šumavskou přírodou, a z dnešního pohledu rozhodně ne pozitivním. Co však naše předky vedlo k tak razantním opatřením?

Lesy

Na podmáčené půdě se stromům zdánlivě nedaří. To je ovšem pohled člověka, který les primárně považuje za zdroj jediné suroviny – dříví. Zaplavený kořenový systém znamená menší dostupnost živin a jejich zpomalený oběh. Jinými slovy, s kyprou a provzdušněnou půdou smíšených lesů, kde se to půdními organizmy jen hemží, se kyselá a zamokřená rašelinná smrčina srovnat nedá. Proto se lesní hospodáři už od

dob Schwarzenbergů snažili lesu alespoň částečně „pomoci“ a vybudováním odvodňovacích rýh snížit hladinu podzemní vody. Podmáčené lesy se tak postupem času měnily na obyčejné smrkové monokultury s vydatným podrostem borůvky. Podobné snahy zanechaly jizvy i na mnohých šumavských vrchovištích, které dřívější lesní zákony bohužel považovaly za nezalesněnou lesní půdu.

Louky

Existenci rašelinných a podmáčených luk na Šumavě často umožnil člověk odlesňováním (jedná se o tzv. sekundární bezleší). Ovšem způsob hospodaření se vyvíjel. Zprvu šlo o velmi jemné zásahy a manuální práci, dnes bychom použili výraz extenzivní hospodaření. To vyhovovalo řadě vzácných druhů, jako jsou například orchideje. Postupem času však docházelo k intenzifikaci, bylo potřeba území zpřístupnit pro stroje, a tím pádem razantně odvodnit.

Prameniště

Pokud jsou prameny vydatné, dokáží při výstupu na povrch zamokřit velkou plochu. Jak v lesích, tak na loukách to ale opět znemožňovalo hospodaření. Bývaly doby, kdy zcela tradičním postupem při přípravě zalesnění bylo vybudování odvodňovací sítě. Tedy „protknutí“ prameniště odvodňovacím kanálem tak, že se voda do svrchních vrstev půdního profilu ani nedostala a rovnou odtékala dnem rýhy. Identický postup se uplatňoval na loukách. Pravděpodobně nejhorskší případy lze vidět na Prášílsku, kde za dob Vojenského újezdu Dobrá Voda mělké stružky po původních obyvatelích vojáci prohlubovali výbušninami a těžkou technikou až dva metry pod povrch. Po původních prameništích tak v krajině nezůstalo ani památky.

Rašeliniště

Na Šumavě probíhala těžba, a to jak ruční, tak průmyslová. V prvním případě se rašelina používala coby topivo a stelivo, jako produkt průmyslové těžby pak našla využití v okrasných zahradách. „Nahlodány“ ruční těžbou jsou i dobře známá Chalupská, Jezerní nebo Mezilesní slať. Vysychající povrch těchto rašelinišť se rychle mění, čímž dochází k úbytku původních druhů. Skutečně odstrašujícím příkladem jsou ale rašeliniště, kde stroje vytěžily prakticky celou, někdy až osmimetrovou vrstvu rašeliny. Zde na Šumavě mezi ně patří Soumarské rašeliniště, Vlčí Jámy, Borková a Světlík. Následkem intenzivní těžby na nich zbyl jen obnažený, černý (zmineralizovaný) povrch rašeliny, jenž v koloběhu vody funguje úplně opačně než mokřad. Své okolí otepluje, neboť holá pláň s pomalu nastupující suchomilnou vegetací se výrazně ohřívá. Kromě těžby zdejší rašeliniště velmi utrpěla při budování železné opony. Mnoho slatí ve vrcholových partiích Šumavy dlouhá léta odvodňovaly příkopy vybudované kolem tzv. „signálky“. V těchto místech provzdušněná

svrchní vrstva rašeliniště zarůstá klečí (borovicí rašelinnou), jež vytlačuje vzácné druhy vrchovištních trávníků.

Potoky

Při toulkách přírodou si málokdo uvědomí nepatřičnost přímých linií v okolní krajině a většinou již nevnímáme ani vsudy přítomné betonové skruže v polích či loukách. Dokážeme si vůbec představit, kolik malých i větších, křivolakých i prudších potoků zmizelo? Kolik vody, která dříve prostoru dominovala, jsme nechali zmizet ve vydlážděných strouhách, nebo dokonce podzemních sítích odvodňovacích rour? Šumava je v porovnání se zbytkem republiky v tomto směru krajinářsky ještě poměrně zachovalá, i tak zde ale probíhalo narovnávání ve velkém. Typicky lze tyto zásahy do původního vodního režimu pozorovat v širokém údolí Hornovltavského luhu, kde se poměrně intenzivně hospodaří a odvodňováním se „dobývají“ plochy k využití. Pozměněné potoky ale ztrácí své primární funkce, které jsou však v mnohém žádoucí i pro člověka. Ať už se jedná o čištění vody nebo častější rozlivy, respektive přirozené mírnění povodňových vln.

1991 – 2022

Založením národního parku dochází ke zvratu. Kolektiv nadšených ochránců přírody se rychle rozrůstá a záhy se k němu připojuje i mladá geobotanička Iva Bufková, jejíž hlavní náplní byla inventarizace biotopů. V čase, kdy celé dny trávil terénními pochůzkami a mapováním, neustále narážela na odvodněním poničené bažiny. Zrodila se myšlenka obnovy rašelinišť, k níž se postupně připojovali i další kolegové a započala jedna z velkých kapitol vývoje šumavské přírody – návrat vody do vysušených mokřadů.

A to je jen začátek příběhu, který vám chceme v průběhu následujícího roku, **Roku mokřadů**, vyprávět. Připravujeme k tomu ce-

lou řadu setkání, ať už tradičních dobrovolnických Dnů pro rašeliniště a mokřadních exkurzí, nebo slavnostní premiéru právě vznikajícího dokumentárního filmu o návratu vody, spojenou s diskuzemi o kouzelných šumavských bažinách. Kolegové z environmentální výchovy zaměří svou pozornost na programy o vodě, společně bychom pak rádi pokřtili (rašelinnou vodou) novou učebnici a pracovní sešit, jež mapují pohyby vody v krajině a ilustrují nezbytnost mokřadů nejen pro rostliny a živočichy, ale i pro lidi. Na sociálních sítích budou ke zhlédnutí video spoty s mokřadní tematikou, pravidelně budeme přinášet rovněž fotografie z obnovených mokřadů a potoků. V polovině roku vydáme společně s NP Bavorský les mokřadní kalendář pro rok 2023, aby mohl čas věnovaný vodě plynule „přetéci“ i do následujícího roku ...

Přejme si, ať nám současná divoká doba příliš nezkříží naše plány, protože je rozhodně na co se těšit! A my se těšíme na setkávání s vámi.



Ministerstvo životního prostředí

Lukáš Linhart a Sabina Navrátilová
Správa Národního parku Šumava,
projekt LIFE for MIREs
lukas.linhart@npsumava.cz



Nejvíce se odvodňovaly právě bažinaté lesy. O kolik vody jsme přišli?
Foto: Lukáš Linhart



Vysušených luk je na Šumavě až příliš mnoho. Foto: Lukáš Linhart

50 let novodobé existence rys

Rys ostrovid je euroasijským druhem a dá se předpokládat, že ještě na začátku historického období obýval vhodné prostředí, především lesy, v celé Evropě. Ovšem již během 18. století vymizel z mnoha území a v polovině 20. století chyběl už prakticky na celém území západní a střední Evropy, výjimku tvořily jen karpatská populace a zbytková balkánská.



Rys ostrovid patří mezi skrytě žijící druhy živočichů. Foto: Štěpán Rosenkranz

Trocha historie

Na Šumavě končí doklady o výskytu rysa definitivně v 2. polovině 19. století. Hlavními důvody vymizení druhu byly stejně jako jinde v Evropě změny v krajině způsobené lidskou činností, které vedly ke ztrátě biotopu a přirozené potravy rysa, a přímé pronásledování. Když si porovnáme archivní obrazové materiály ze Šumavy se současností, snadno zjistíme, jak mnoho se krajina změnila v průběhu posledních 150 let, její využití lidmi. Vidíme, jak ještě v polovině 19. století docházelo k odlesňování a zemědělské a dřevařské kolonizaci území, likvidaci posledních souvislejších zbytků pralesů v nejméně přístupných horských lokalitách, jejich přeměna na smrkové monokultury a průmyslové využití. Toto období bylo právě obdobím definitivního zániku populací všech velkých šelem (medvěda, vlka i rysa). Ovšem již na přelomu 19. a 20.

století docházelo naopak k postupnému odlivu obyvatel z drsných horských částí Šumavy. Tento trend pokračoval až do 2. světové války, jejímž konečným důsledkem bylo vylidnění celého příhraničí. V dalším období byly velké celky pohraničních lesů na české straně Šumavy znepřístupněny jako hraniční pásmo či vojenské prostory. Území bylo dále využíváno víceméně jen lesnický a extenzivně, lokálně rekreačně. Vedlejším produktem tohoto vývoje bylo opětovné zpřírodnění celého území a návrat lesa. Ten byl samovolný i umělý. Současně s tím došlo k rozšíření populací kopytníků. Velká rozloha a přírodní stav území, značné zvýšení lesnatosti a přítomnost početných populací kopytníků, to byly nepochybně zásadní předpoklady k úspěšnosti repatriace původní šelmy – rysa ostrovida. Opětovný, ale zřejmě dosti ojedinělý výskyt rysa ostrovida je znám až

po roce 1945 a je spojován s nárůstem populace ve slovenských Karpatech a zvýšenou migrací jedinců z této oblasti. Skutečný návrat rysa trvalejšího charakteru na Šumavu umožnila až reintrodukce v letech 1970 – 89. Ta dala základ současné, tzv. česko-bavorsko-rakouské, z angličtiny „BBA“ (tj. Bohemian-Bavarian-Austrian) populaci.

Jak se tato populace vyvíjela?

Rys ostrovid patří mezi skrytě žijící druhy a získávání informací o jeho výskytu a životních projevech patří mezi náročné úkoly výzkumu a monitoringu. Kromě klasických metod zjišťování a registrace všech pozorování a pobytových známek byly postupně během let využity systematické stopovací akce, později moderní metody jako telemetrie, fotografický monitoring, genetický výzkum a monitoring. V průběhu 70. a 80. let bylo rozšíření rysa patrně malé a nena-

a na Šumavě

růstalo příliš. Po ukončení reintrodukce došlo k poměrně prudkému nárůstu populace až k doposud historickému maximu v letech 1997 - 98, kdy plocha rozšíření druhu v jižních a západních Čechách a přilehlém Bavorsku a Rakousku dosáhla až přes 18 000 km² a některé odhady celkové početnosti činily až 150 jedinců. Poté, zhruba po roce 2000, došlo ale k výraznému poklesu populace a redukcí plochy rozšíření. V období po populačním poklesu byl odhadován celkový minimální počet na zhruba 50 dospělých jedinců. Tyto odhady byly v té době činěny na základě zjištěné plochy rozšíření a teoretických i prvních zjištěných hustot populace. S rozvojem moderních neinvazivních metod (zejména fotografického monitoringu) bylo možno dále výrazně lépe dokladovat výskyt a odhadovat početnost. V jádrovém území populace rysa v rámci společného projektu národních parků byl nastaven od roku 2009 standardní systém fotografického monitoringu, který umožňuje získat kvalitní odhad hustoty populace. Hustota populace v tomto studijním území v posledních deseti letech činila v průměru 1,5 samostatných rysů (tj. jedinců starších 1 roku věku, nezávislých již na matce) na 100 km², přičemž je patrný určitý nárůst během tohoto období. Zvýšení počtu jedinců v jádrovém území

a tím spočítané hustoty populace jsou způsobeny především mladými jedinci, kteří se dočasně vyskytnou v národních parcích při hledání vlastního teritoria. Naopak, početnost dospělých rozmnožujících se samic, které tvoří základ struktury populace, zůstává v jádrovém území víceméně stejná.

Pro spolehlivý přehled o výskytu, rozšíření a početnosti celé česko-bavorsko-rakouské rysí populace, je ovšem nezbytné sbírat data v celé oblasti jejího výskytu. V posledním období k tomuto cíli významně pomohla podpora v rámci mezinárodního evropského projektu s názvem 3Lynx. Časová jednotka, používaná v monitoringu celé populace je nastavena dle biologického cyklu života rysa - tzv. rysím rokem je období od 1. 5. do 30. 4. následujícího roku. V jednotlivých rysích letech 2017 - 2019 byl výskyt rysa pravidelně potvrzen v oblasti o velikosti 8 900 - 9 600 km² a nejaktuálnější data ukázala, že celá BBA populace čítá zhruba 120 samostatných jedinců, z nichž 32-33 byly reprodukcující se samice.

Jaký je tedy současný stav naší „BBA“ populace?

Díky všem údajům z monitoringu v národních parcích i v celé oblasti výskytu lze říci, že v současné době je stav BBA rysí populace stabilní, s mírným pozitivním trendem v početnosti. Zároveň tato populace zůstává stále velmi zranitelnou, citlivou vůči různým rizikovým faktorům. Nebylo prokázáno významnější šíření do přilehlých oblastí s dostatkem vhodného prostředí pro rysa. Přitom výsledky telemetrie, fotografického a genetického monitoringu ukázaly na schopnosti rozsídlování mladých jedinců, zejména samic na poměrně velké vzdálenosti v řádu mnoha desítek ba i stovek km. To dává naději pro vzájemné propojení izolovaných středoevropských populací, což je základní podmínkou jejich dlouhodobé existence. Předpokladem je ovšem spojitost krajiny a uchování její průchodnosti pro velké savce. V současnosti bohužel stále platí, že BBA populace je izolovaná, její genetická variabilita je poměrně nízká a je zde nepochybně vysoká míra příbuzenského křížení. Bylo také zjištěno, že v okrajových oblastech je pravděpodobnost přežití rysů podstatně nižší než v jádrovém území, což je pravděpodobně způsobeno vyšší mírou nelegálního lovu, který stále reprezentuje hlavní příčinu mortality rysa. V posledních letech také vzrostla mortalita spojená s dopravou. Nejnebezpečnější jsou pro rysa silnice 1. třídy, kde je velký provoz včetně nákladní dopravy, ale v poslední době s enormním nárůstem silničního provozu dochází ke střetům i na



Rys ostrovid je původním druhem kočkovité šelmy u nás. Foto Václav Hřebek

menších komunikacích, kterými je prošpikováno celé území výskytu rysa, a které přímo protínají rysí teritoria. Nejčastějšími oběťmi jsou nezkušená rysí koťata a mladí jedinci, ale dochází k usmrcení i dospělých rysů. Pokračující a zvyšující se trend fragmentace krajiny dopravou a urbanizací také brání funkčnímu propojení s jinými populacemi a tím větší šanci na dlouhodobé přežívání. Rozšiřující a zintenzivňující se nabídka rekreačních aktivit v celé oblasti také může způsobit ztrátu klidných lokalit, které rys vyhledává pro denní odpočinek a pro odchov mláďat, což vede k degradaci území jako útočiště pro rysa.

Co říci závěrem?

Některé základní předpoklady, které umožnily úspěšný návrat rysa do naší krajiny, trvají. Je to zejména celková plocha lesů s dostatkem přirozené potravy, právní ochrana druhu a legislativa související s ochranou životního prostředí. Zdá se, že i obecné přijetí existence šelem v krajině veřejností se snad zlepšilo. Přesto je třeba mít na paměti, že některé příčiny vymizení původní populace přetrvávají, velkým ohrožením může být nelegální lov. Tlak člověka na využití krajiny v novodobé technické podobě velmi zesiluje a může způsobit opětovné rozdrobení a ztrátu životního prostoru pro rysa.

Pro dlouhodobou ochranu naší populace rysa je důležité identifikovat hlavní rizika a pokusit se je tlumit. Klíčovým předpokladem je znalost stavu populace a jejího vývoje na základě kvalitního monitoringu.

Luděk Bufka
Elisa Belotti

Správa Národního parku Šumava
luděk.bufka@npsumava.cz



V posledních letech roste mortalita rysů spojená s dopravou, nejčastějšími oběťmi jsou nezkušená rysí koťata a mladí jedinci. Foto: Luděk Bufka



Pomocí fotografického monitoringu je možno zjišťovat výskyt, ale také získávat informace o početnosti a hustotě populace, přežívání a rozmnožování.

Šestnáct divokých Šumaváků...



Kornatec velký byl v Bavorském lese znovuobjeven v roce 2019. Foto: Lukas Haselberger

Víme, že v Národním parku Bavorský les žije 16 druhů takzvaných reliktních pralesních brouků. Za tímto těžkopádným pojmem se schovávají poslední přeživší obyvatelé dřívějších pralesů, které kdysi pokrývaly celé Německo. Jsou to svědkové dlouhé historie lesa. Dnes jsou již ve většině německých lesů vyhynulí a patří mezi nejvzácnější střeoevropský hmyz. Ale proč vlastně? Vždyť v Německu je 11,5 milionů hektarů lesa. Člověk by si myslel, že v nich je dost místa pro spousty brouků!

Odpověď je ukrytá v zálibě těchto brouků pro nepořádek. Pralesní brouci potřebují k přežití jednu věc, která se v pralesích vyskytuje hojně, ale v dnešních hospodářských lesích jen málo: odumřelé stromy všech možných druhů a velikostí. V „mrtvém dřevě“ kolonizuje každý druh velmi individuální prostředí, tzv. niku: například roháček jedlový žije pouze v zastíněném a vlhkém dřevě tlustých odumřelých jehličnanů. Trnoštítec horský má zas rád „mokré nohy“ a „teplá záda“. Jeho larvy se vyvíjejí v tlejícím smrkovém dřevě, které je seshora osluněné a proto ještě suché a pevné, zespodu ale musí být mokré a ztrouchnivělé.

Tlející dřevo, které trnoštítky vyhovuje, je extrémně vzácné: rozhodně jim není každá

souše. Takto specifický biotop je velmi vzácný, proto jej najdeme jen tam, kde je opravdu velké množství odumřelých stromů. Lesy Národního parku Bavorský les jsou jedinečné, nemocné a staré stromy zde dožívají ve svém přirozeném prostředí a i po smrti zůstávají v lese. I přes velké množství souší poměrně dlouho trvalo, než se v nich trnoštítec horský znovu objevil. Bylo to až v roce 2013 – více než 40 let od založení národního parku a více než 25 let od první velké kůrovcové gradace.

Odkud brouci přišli?

Staré přírodní rezervace, jako jsou slavný „Hans-Watzlik-Hain“ nebo Boubínský prales byly pro některé z těchto brouků skutečnou

	ROD	DRUH
1.	<i>Derodontus</i>	<i>macularis</i>
2.	<i>Ampedus</i>	<i>auripes</i>
3.	<i>Ipedia</i>	<i>binotata</i>
4.	<i>Corticaria</i>	<i>lateritia</i>
5.	<i>Synchita</i>	<i>separanda</i>
6.	<i>Hadreule</i>	<i>elongatum</i>
7.	<i>Xestobium</i>	<i>austriacum</i>
8.	<i>Ditylus</i>	<i>laevis</i>
9.	<i>Mycetoma</i>	<i>suturale</i>
10.	<i>Xylita</i>	<i>livida</i>
11.	<i>Bius</i>	<i>thoracicus</i>
12.	<i>Ceruchus</i>	<i>chrysomelinus</i>
13.	<i>Tragosoma</i>	<i>deparium</i>
14.	<i>Rhyncholus</i>	<i>sculpturatus</i>
15.	<i>Lacon</i>	<i>lepidopterus</i>
16.	<i>Peltis</i>	<i>grossa</i>



oázou, ve které mohli přežít. Takovým druhem je třeba roháček jedlový. Jiné druhy, jako *Synchita separanda*, byly v národním parku objeveny teprve nedávno, a sice v oblastech, které se již několik desetiletí vyvíjejí bez lidských zásahů. *Synchita separanda* je pouhých pět milimetrů „veliký“ brouček, který žije v osluněném a suchém bukovém tlejícím dřevě. V Německu byl považován za vymřelého až do roku 1998.

Část pralesních brouků se po národním parku šíří rychle a překonává přitom relativně velké vzdálenosti. Například roháček jedlový se přestěhoval ze svého původního domova, pralesa Mittelsteighütte, až k Malému Roklanu. Kornatec velký se zase rozšířil pravděpodobně z jihovýchodní části Národního parku Šumava až do oblasti Modravských plání. V Národním parku Bavorský les máme zatím jen ojedinělé nálezy. Jak rychle kornatec velký postupuje, monitorují obě správy národních parků společně. Kornatec velký je spolu s broukem z čeledi poterníkovitých *Neomida haemorrhoidalis* nejnovějším přírůstkem do rodiny pralesních brouků. Oba druhy byly v Bavorském lese dlouho považovány za nezvěstné. Naposledy byly zaznamenány v roce 1905.



Larvy roháčka jedlového se v tlejícím dřevě vyvíjí dva až tři roky. Dospělec se líhne v létě.
Foto: Lukas Haselberger



Třnoštítec horský pózuje u Reschbachklause.
Foto: Simon Thorn

Ta malá hemžící se zvířátka se mohou zdát nenápadná, ale přesto jsou jejich nálezy v naší středoevropské kulturní krajině malou senzací. V Bavorském lese jsou doma stejně jako jeleni, lišky a veverka a přitom jsou podobně vzácní jako „Modrý Mauritius“. Proslavený tým „Divoké 16“ Národního parku Bavorský les (o kterém byly vydány již dvě dětské knížky) dokonce dostal bavorské lesy na čelo tabulky ligy ekologicky nejcennějších bavorských lesů: větší množství reliktních pralesních brouků není známo z žádného dalšího bavorského lesa.

Proč jsou důležití?

Někdo by se mohl zeptat, jestli mít o 16 broučků víc nebo míň je opravdu tak významný rozdíl? Ano – je! Představe si, že tito brouci tvoří společně s dřevozijnými houbami vysoce výkonnou recyklační společnost. S tisíciletou provozní tradicí. Zaměstnanci této „společnosti“ přeměňují odumřelé organické látky na živiny pro další zvířata a rostliny. Pokud v zavedené společnosti chybí nějaké stroje, či týmy, nebude výsledek dokonalý a recyklace se zpomalí, nebo nebude úplná. Proces recy-

klace odumřelé hmoty hraje v lesním ekosystému ústřední roli. Jestli někdy koloběh rozkladu dřeva selže, bude na tom špatně i lidstvo. Stromy by neměly z čeho růst a les by se nakonec utopil ve svém vlastním odpadu.



Na této jedli v pralesovitém zbytku Hans-Watzlik-Hain našli vědci přes 260 druhů hmyzu.
Foto: Sandra Schrönghammer

Ošemetné na tom je, že nikdo skutečně nezná kompletní osazenstvo a provozní manuál této recyklační společnosti. Proto jsou její nejstarší zaměstnanci, jako je našich 16 pralesních brouků, zvláště důležití: tam, kde se vyskytují, je pralesní koloběh života stále neporušený. Ekosystém je „zdravý“. A pokud se šíří do dalších lesů, můžeme mít jistotu, že začíná prosperovat celá společnost, že jsme se vydali cestou ke skutečnému přírodnímu lesu.

Thomas Michler

Pavel Bečka
Správa Národního parku Bavorský les
Správa Národního parku Šumava
pavel.becka@npsumava.cz



Stromy v pralesě Mittelsteighütte u Zwieslerwaldhausu se nevyužívají od konce 18. století.
Foto: Franz Leibl



Křivoklátsko

zelená perla uprostřed Evropy

Týřovické skály.

Křivoklátsko bylo vyhlášeno chráněnou krajinnou oblastí koncem listopadu 1978. Již 1. 3. 1977 však bylo zařazeno mezi biosférické rezervace v programu MaB (Man and Biosphere) organizací UNESCO, a to pro své vysoké přírodovědné hodnoty, přesahující významem hranice tehdejšího Československa. Předmětem ochrany je zejména souvislý komplex listnatých a smíšených lesů ve středních polohách s velkou morfologickou členitostí Křivoklátské vrchoviny a hlubokým údolím řeky Berounky. Celková rozloha oblasti činí 628 km². Typickou rostlinou jarní přírody listnatých lesů Křivoklátska je kyčelnice devítolistá (*Dentaria enneaphillos*). Ve stylizované podobě jí proto používá Správa CHKO Křivoklátsko ve svém znaku.

Divočina za humny metropole

Křivoklátsko najdete na mapě jako výraznou zelenou plochu v západní části středních Čech se středem oblasti vzdušnou čarou zhruba 40 km na západ od centra hlavního města Prahy. Z hlediska správního uspořádání zasahuje na území dvou krajů (Středočeského a Plzeňského). Zdejší jedinečná příroda odolává celá staletí lidské kolonizaci. Výjimečnost Křivoklátska je daná především geomorfologickými poměry území a také historickým vývojem. Různorodost geologické stavby, hluboce zaříznuté údolí s přirozeně meandrujícím tokem Berounky a jejích přítoků vytváří na Křivoklátsku dva významné fenomény – **fenomén říční**, kdy se v kaňonovitém údolí řeky a jejích přítoků s dosud zachovalými volnými meandry a údolní nivou střídají

polohy stinné, vlhké a chladnější s osluněnými a teplými a **fenomén vrcholový**, který se projevuje otevřeným bezleším, tzv. „křivoklátskými plešemi“ na jižních a jihozápadních vrcholcích některých kopců s teplomilnou vegetací a keřovými lemy. To vše dohromady vytváří rychle se střídající stanoviště s rozdílným mezo a mikroklimatem, tedy podmínky pro ohromné množství rostlin i živočichů s různorodými životními nároky. Více než 60 % rozlohy Křivoklátska pokrývají polopřirozené a přirozené listnaté lesy, se zastoupením 84 druhů původních dřevin (stromy a keře) a více než 1 800 druhů a poddruhů vyšších rostlin (tj. 2/3 všech druhů rostlin v Čechách). Pravidelně tu hnízdí např. 120 druhů ptáků, dosud bylo výzkumy zjištěno 60 druhů savců, 28 druhů váček, 137 druhů tesaříkovi-

tých brouků z celkové 184 v ČR, přes 750 druhů motýlů, a tak by se dalo pokračovat.

Novodobá ochrana přírody

Ve středověku sloužily zdejší lesy jako honitba českým králům a knížatům a tím byly již tehdy chráněny. Od vyhlášení v roce 1978 do roku 1992 spravoval území CHKO Státní ústav památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje – Správa CHKO Křivoklátsko. Kompetence ochrany přírody byly tehdy v procesu rozhodování omezené pouze na poradní hlas. Schválením nového zákona č. 114 o ochraně přírody a krajiny v roce 1992 došlo k zásadní změně, kdy orgány ochrany přírody dostaly institucionální zakotvení a rozhodovací pravomoci. Dnes Křivoklátsko spravuje Agentura ochrany přírody a krajiny ČR – Správa CHKO Křivoklát-

sko. Na základě dlouhodobých výzkumů bylo za 43 let trvání CHKO vyhlášeno celkem 27 maloplošných chráněných území, z nichž čtyři jsou zařazeny v kategorii „národní přírodní rezervace“. V rámci evropské soustavy NATURA 2000 bylo vyhlášeno 16 evropsky významných lokalit a na polovině CHKO potom Ptačí oblast Křivoklátsko. Jako přímý nástroj pro zajištění, udržení a zlepšení stavu zvláště chráněných území slouží desetileté plány péče.

Národního park na spadnutí?

Myšlenka vyhlásit národní park v bezesporu jedinečné přírodě Křivoklátska je stará více než 30 let. Mnohaletý přírodovědecký, lesnický a socioekonomický průzkum území potvrdil, že Křivoklátsko splňuje svými hodnotami ta nejpřísnější celosvětová kritéria, kladená na národní parky. V českém vnitrozemí představuje Křivoklátsko jeden z největších souvislých komplexů lesů, který jak v pravěku, tak středověku nepostihla významnější kolonizace. První snahy o vyhlášení národního parku na Křivoklátsku spadají do posledního desetiletí 20. století. V roce 1992 zpracoval kolektiv pracovníků Správy CHKO Křivoklátsko stručný materiál s názvem „Národní park Křivoklátsko – návrh“, který však zanedlouho skončil v archivu. Ve Státním programu ochrany přírody z roku 1998 bylo uloženo prověřit centrální část CHKO Křivoklátsko z hlediska možnosti přehlášení jako národní park. Na základě toho v letech 1999 - 2001 předložila Správa varianty národního parku tzv. „minimální“ o rozloze 5 500 ha, „střední“ o rozloze 8 800 ha a „maximální“ o rozloze 40 000 ha. Následně bylo v roce 2006 prověřeno možnosti vyhlášení NP zakotveno a schváleno v Krajské koncepci ochrany přírody a krajiny Středočeského kraje. V červenci 2008 MŽP zadalo AOPK ČR zpracovat „Vyhodnocení návrhu vyhlásování národních parků (Křivoklátsko a Jeseníky)“. Podklad pro vyhodnocení Křivoklátska byl

předložen formou studie s názvem „Podklady pro návrh Národního parku Křivoklátsko“. Podle schválených koncepčních materiálů MŽP stanovil ředitel AOPK ČR dne 25. 3. 2009 Správu CHKO Křivoklátsko za hlavní řešitelské pracoviště ke zpracování podkladů pro vyhlášení NP Křivoklátsko. Tím byla příprava návrhu NP oficiálně odstartována. V průběhu roku 2009 byla upřesňována hranice NP podle připomínek obcí, tvořila se zónace a zpracovával se návrh plánu péče o NP. Dne 22. 3. 2010 MŽP oficiálně oznámilo návrh na vyhlášení Národního parku Křivoklátska a návrh na vymezení zón ochrany podle tehdy platné legislativy o celkové výměře 10 224 ha. Po vypořádání připomínek se výměra navrženého NP zmenšila z původních 10 224 ha na 10 193 ha. Legislativní proces přípravy NP byl ukončen na podzim 2010 a návrh byl připraven do mezirezortního projednání. Bohužel, tehdejší vláda nedokončila svůj mandát a nové politické vedení ČR již ve vyhlásovacím procesu nepokračovalo. Jistá naděje k dokončení procesu vyhlášení NP Křivoklátsko se objevila 28. 6. 2021, kdy krajské zastupitelstvo Středočeského kraje svým usnesením deklarovalo zájem zvýšit na Křivoklátsku ochranu přírody formou NP. Následně se úsilí o vyhlášení NP objevilo ve volebních programech hlavních politických



Rak říční.



Mlok skvrnitý.



Hrad Křivoklát.



Hořeček baltský.



Souboj roháčů obecných.

stran a hnutí pro parlamentní volby v říjnu 2021 (SPOLU, PIRSTAN, ANO).

Přejme si, aby mnohaleté úsilí řady lidí vyústilo v ochranu unikátní části přírody Středních Čech a Národní park Křivoklátsko byl vyhlášen. Křivoklátsko je v Evropě zcela jedinečným územím, které si plně zaslouží naši péči a ochranu.

RNDr. Petr Hůla

AOPK ČR – vedoucí odd. Správa CHKO
Křivoklátsko
petr.hula@nature.cz

Vývoj turismu na Šumavě

I výhledy na Alpy zvyšují atraktivitu Šumavy pro turisty (zde výhled z Černé hory). Foto: V. Sklenář

Území Šumavy, kde se nyní rozprostírá národní park a CHKO bylo pro turisty atraktivní již v 19. století. Z pohledu hoteliéra a člověka celoživotně činného v cestovním ruchu vám vývoj turismu představí ve zkratce tento článek.

Počátky ubytování na Šumavě

Jeden z prvních záznamů spisovatele Karla Klostermanna, který popisuje turismus na Šumavě, uvádí, že po vybudování železničního tunelu na Špičáku v roce 1877, začali přijíždět první návštěvníci za poznáním Černého a Čertova jezera i zbytků pralesů. V té době vznikaly první ubytovací kapacity, jako byl hotel Prokop. Místní obyvatelé brzy vycítili možnost, jak si přivydělat a začali ve svých staveních budovat pro turisty místnosti pro „letní“ hosty, tzv. sommerwuhnungy. Po vzniku Československa se turismus rozšířil i do dalších oblastí. V roce 1924 otevírá Klub českých turistů Klostermannovu chatu na Modravě. Prášily jsou rovněž navštěvovaným místem a pro letní hosty zde bylo kromě turistické chaty postaveno koupaliště. Po záboru pohraničí Německou říší byly až do konce II. světové války hotely převážně přeměněny na ubytovny pro německou armádu, což byl třeba případ hotelu Vydra v Srní. Po válce nebyla příznivá doba pro rozvoj cestovního ruchu. Po únoru 1948 se stal široký pás podél hranic nepřístupným hraničním prostorem. Po vzniku Vojenského výcvikového prostoru Dobrá Voda v roce 1952 se zavřela pro veřejnost oblast o rozloze přes 17 tisíc ha. Můžeme říci, že asi 60 % současného území NP

Šumava nebylo po 40 let pro běžného občana dostupné. Například ze šumavských jezer se dalo navštívit pouze Černé jezero. Turistický ruch se odbyval víceméně v několika málo hotelech a v odborářských nebo podnikových ubytovnách.

Zájem v 90. letech

Po sametové revoluci v roce 1989 se Šumava otevřela turistům. Hned v roce 1990 zmizela „železná opona“, která byla hmatatelným důkazem komunistické totality. Návštěvnost Šumavy se začala živelně rozvíjet. Nastala rozsáhlá privatizace a mnoho budov sloužících k podnikové rekreaci se měnily na ubytování pro veřejnost. Mnohdy se jednalo o vybydlené, špatně udržované nemovitosti, kde se mimo postele nic jiného nenabízelo, i WC a koupelny byly společné. O ubytování na Šumavě v té době nebyl velký zájem. Jen skalní turisté, kteří nepotřebovali komfort, si přišli na své, neboť mohli chodit do oblastí, které byly dlouho zavřené.

V roce 1991 byl založen Národní park Šumava a celé území dostává určitý řád a vizi do budoucna. V té době existuje již větší poptávka po službách jak v ubytování, tak v gastronomii. Nejpočetnějšími návštěvníky jsou milovníci přírody. Přijíždějí také vysídlení obyvatelé Šumavy z Německa, kteří hle-

dají, co zbylo z jejich domů a osad, které museli opustit po válce. Byla to zajímavá setkání a vyprávění jejich příběhů ze života, který zde byl před válkou a který museli začít v jiné zemi. Zajímavé bylo, že to bylo bez nenávisti, bylo to spíše nostalgické vzpomínání na dobu jejich mládí, nebo dětství.

Ze zahraničí začali přijíždět záhy Nizozemci. Další kategorií návštěvníků byli bývalí občané z NDR, kteří se sem vraceli, aby se podívali i tam, kam dříve nemohli. Zajímavé, že i přes propagaci se nepodařilo ubytovat na Šumavě více návštěvníků z bývalého „západního“ Německa a Francie. Spíše přijeli Poláci a Belgičané. Rovněž Slováků přijíždělo poměrně málo.

Turismus po roce 2000

Situace se začíná zlepšovat po roce 2000. Zlepšuje se infrastruktura a rozšiřuje se nabídka. V té době začíná přijíždět stále více návštěvníků, kteří chtějí zažít přírodu národního parku. Vznikají nové penziony, restaurace a řada hotelů se začíná modernizovat a nabízet kvalitní služby. Začíná převládat zájem o letní dovolenou nad Krkonošemi, kam jezdili Pražané především. V zimě zůstávají Krkonoše navštěvovanějšími horami, vzhledem k rozsáhlé nabídce sjezdového lyžování. Postupně se také





mění struktura návštěvníků a jezdí více lidí ze vzdálenějších míst republiky, jako z Ostravska, Brněnska. Je to také tím, že se stále zkvalitňuje infrastruktura v národním parku. Vznikají nové cyklotrasy, standardizuje se údržba stop pro běžkaře. Běžkové lyžování bývalo na periferii zájmu a tvrdilo se, že kdo nemá na sjezdovky, ten běžkuje. Díky „bílé stopě“ a propagaci přitahuje Šumava návštěvníky. Zaplňují se ubytovací kapacity po celou zimu, což rozhodně dříve nebylo a prodlužuje se obsazenost ubytovacích zařízení.

Po roce 2010 se dá již hovořit o tom, že situace je na Šumavě z hlediska cestovního ruchu stabilizovaná. Nastal veliký jak kvalitativní, tak kvantitativní posun oproti začátkům po roce 1989. Byla vybudována návštěvnická centra jak Správou NP, tak obcemi, která podávají návštěvníkům dostatek informací o volnočasových aktivitách. Všichni mají možnost seznámit se s historií i přírodou a s významem národního parku. Nastala doba, kdy obyvatelé mají více volného času a i více prostředků a organizují si svobodně svůj volný čas. Změnila se délka dovolené. Zatímco dříve se jezdilo i na měsíc, tak nyní je to na týden i méně. Častěji se střídají destinace a na relaxaci někdy stačí jen tři dny pobytu na Šumavě. To dříve nebylo, neboť podnikové rekreace, kdy se kolektivně utužovaly

vztahy, jsou již minulostí. Dnes je cestovní ruch víceméně individuální záležitostí.

Turismus pro regionální rozvoj

Turismus je šancí pro obce v NP, jak získat finanční prostředky do obecní pokladny a zajistit zaměstnání pro místní obyvatele. Je samozřejmě, že i v této oblasti podnikání dochází k výkyvům. Stačí k tomu špatné počasí, napjatá mezinárodní situace, pandemie, nebo i nedostatek kvalitních zaměstnanců. Pro obce by to byla výzva, jak si stabilizovat obyvatele, když budou mít stabilní zaměstnání. Opak je bohužel často pravdou. Zaměstnavatelé mají často problém najít zaměstnance k zajištění provozu. Mnoho z nich do práce dojíždí z daleka, nebo přichází ze zahraničí.

V posledních letech se začíná cestovní ruch na Šumavě orientovat hlavně na českou klientelu, která převažuje nad zahraničními hosty. Zahraniční klientela vyhledává v České republice především místa spojená s historií, kdežto česká dává přednost klidu v málo narušené přírodě, kterou nachází právě v Národním parku Šumava.

Václav Sklenář
bývalý ředitel hotelů Srní
sklenar.vaclav@tiscal.cz



Pouť u Hauswaldské kaple patří od roku 2006 k pravidelným a hojně navštěvovaným akcím. Foto: Václav Sklenář

"Zelené autobusy" jezdí na Šumavě od roku 1996. Na snímku zachycena zastávka Kvilda před bývalou rotou PS. Foto: Archiv Správy NP Šumava



Již v roce 1992 byl otevřen na Bučině společný informační pavilon NP Šumava a NP Bavorský les. Foto: Archiv Správy NP Šumava.



Díky rozsáhlé síti značených cyklotras s kvalitním povrchem a bez provozu aut přijíždí do NP Šumava cyklisté již od jeho založení. Foto: Archiv Správy NP Šumava.

Lesní dílna



Nová učebna Lesní dílna rozšiřuje nabídku pobytového střediska environmentální výchovy ve Stožci o programy zaměřené na přírodní a kulturní dědictví. Foto: Jiří Stupka

Učebna „Lesní dílna“ otevírá Národnímu parku Šumava nová témata pro realizaci výukových programů a programů pro veřejnost. Vývoj krajiny velmi podstatně souvisí s historií. Také díky minulým historickým událostem je zde nyní největší národní park České republiky, který dnes společně s Národním parkem Bavorský les tvoří Zelenou střechu Evropy. Budova učebny Lesní dílny vznikla za druhé světové války a pak dlouhou dobu sloužila jako sklad. Díky česko-německé spolupráci vznikl jedinečný prostor, kde si účastníci programů budou moci nejen vyrábět jednoduché výrobky dle tradičních šumavských řemesel, ale také v rámci programů nahlédnout do historie Šumavy a Bavorského lesa.

Nové zázemí pro realizaci programů zaměřených na přírodní a kulturní dědictví bylo vybudováno v rámci česko-německého projektu „**Prostor pro společné přírodní a kulturní dědictví – Lesní dílna**“ ve spolupráci se Správou Národního parku Bavorský les. Hlavní myšlenka „Lesní dílny“ je realizace výukových programů zaměřených na seznámení s historií regionu Šumavy a Bavorského lesa, historií ochrany přírody, dřevařství, sklářství a také tradic a zvyků. V rámci tvořivých aktivit se účastníci programů mohou nejen teoreticky seznámit s tradičními šumavskými řemesly, ale zároveň si i vyrobit jednoduchý výrobek z přírodních materiálů. Programy jsou navrženy tak, aby se účast-

níci hravou formou seznámili s historií regionu a mohli lépe pochopit dějinné souvislosti. V okolí Stožce se vydají hledat pozůstatky po zaniklých obcích, porovnájí historické fotografie se současností, či se vydají po kdysi známých stezkách. Díky hravým aktivitám se účastníci ocitnou v dobách minulých, zahrají si na pytláky, pašeráky, řemeslníky či soumary putující se zbožím po zlaté stezce. V dalším z programů porovnájí, jak tráví svůj den, s dobou před sto a více lety, kdy se děti musely podílet na chodu hospodářství. Nebude chybět ani zamyšlení, jak a proč se postupem času měnil vztah člověka k přírodě.

Lesní dílna nabízí česko-německé programy, v rámci kterých si účastníci vylepší



Lesní dílna byla slavnostně otevřena 22. října 2021 za účasti ministra životního prostředí Richarda Brabce. Foto: Deník/Jana Vandlíčková

jazykové znalosti a seznámí se s přírodou obou národních parků. V rámci projektu vznikla řada nových česko-německých pomůcek, které jsou umístěny přímo v učebně, či budou součástí výukových programů. Interaktivní dřevěné panely představují bohaté zastoupení fauny a flóry a ukazují, jak pestrý životní prostor pro organismy představují typické stromy šumavských lesů – smrk a buk a jaký význam má v lese přítomnost tlejícího dřeva. Modely živočichů v životní velikosti obohatí hravé stezky, které budou or-



Účastníci programů obdrží jako dárek specifické sešity, ale také „Slovníček Lesní dílny“.
Foto: Iva Křížková

organizovány v rámci programů pro veřejnost, ale také se využijí při programech pro děti v okolí budovy. Pro zvědavé účastníky bude jistě velkým lákadlem pomocí dalekohledu objevit

modely šumavských ptáků ukryté na stromech nedaleko budovy. Na ty nejmenší opět čekají šumavští skřítkci, větší děti uvítají seznámení se s řemesly formou dřevěných skládanek atd.

V rámci společných programů s Národním parkem Bavorský les vypravíme autobusy pro místní spolupracující školy do náv-

Učebna Lesní dílny je vybavena pracovními stoly – tzv. ponky a zároveň poskytuje ve druhé části prostor pro výuku s využitím interaktivní tabule. Koberec a polštářové sedáky v designu letokruhů během chvíle učebnu změň v hravou místnost pro malé děti. Foto: Martina Kučerová

národní park a lidé

šumavské fauny a flóry. Odměnou všem účastníkům budou nové školní sešity s tematikou projektu.

Plány pro Lesní dílnu jsou velké, rádi bychom zde organizovali řadu programů pro veřejnost, odborné přednášky, kreativní dílny a také např. česko-německé povídkání na témata spojená s ochranou šumavské přírody. Snad opatření proti šíření viru covid dovolí, abychom již od příštího roku mohli pravidelně zvát všechny cílové skupiny k návštěvě Lesní dílny. Naším přáním je, aby se učebna stala místem pro setkávání místních obyvatel z obou stran hranice. Pro příští rok plánujeme připravit specifickou nabídku programů pro veřejnost, s kterou vás seznámíme na webových stránkách Národního parku Šumava.

Tento projekt, který vznikl díky podpoře programu přeshraniční spolupráce Cíl 3 EÚS a díky podpoře Ministerstva životního prostředí, podporuje zintenzivnění česko-německé spolupráce v oblasti realizace zážitkových programů a zprostředkovává znatosti společného přírodního a kulturního dědictví. Společně s pobytovým střediskem ekologické výchovy, informačním střediskem, a také Areálem lesních her vytváří Lesní dílna místo určené všem, kteří se chtějí o šumavské přírodě dozvědět více, a kteří chtějí nahlédnout do tajů šumavské přírody. Motto středisek environmentální výchovy



Prvními návštěvníky Lesní dílny byly děti, které obsadily první místa ve výtvarné soutěži Národního parku Šumava. Foto: Martina Kučerová

štěvnického centra Hans-Eisenmann-Haus u Neuschönau, kde vznikla v rámci tohoto projektu expozice na téma „Luzný“. Především děti prvního stupně ocení, že si budou moci vyběhnout během chvíle na jeden z neznámějších vrcholů Bavorského lesa, nahlédnout do jeskyně a zároveň se dozvědět řadu zajímavostí o přírodě obou přeshraničních území. Pro společné česko-německé programy vznikl „Slovníček Lesní dílny“, který seznámí děti nejen s němčinou a češtinou, ale také s bavorských nářečím. Zároveň se děti naučí poznat řadu zástupců

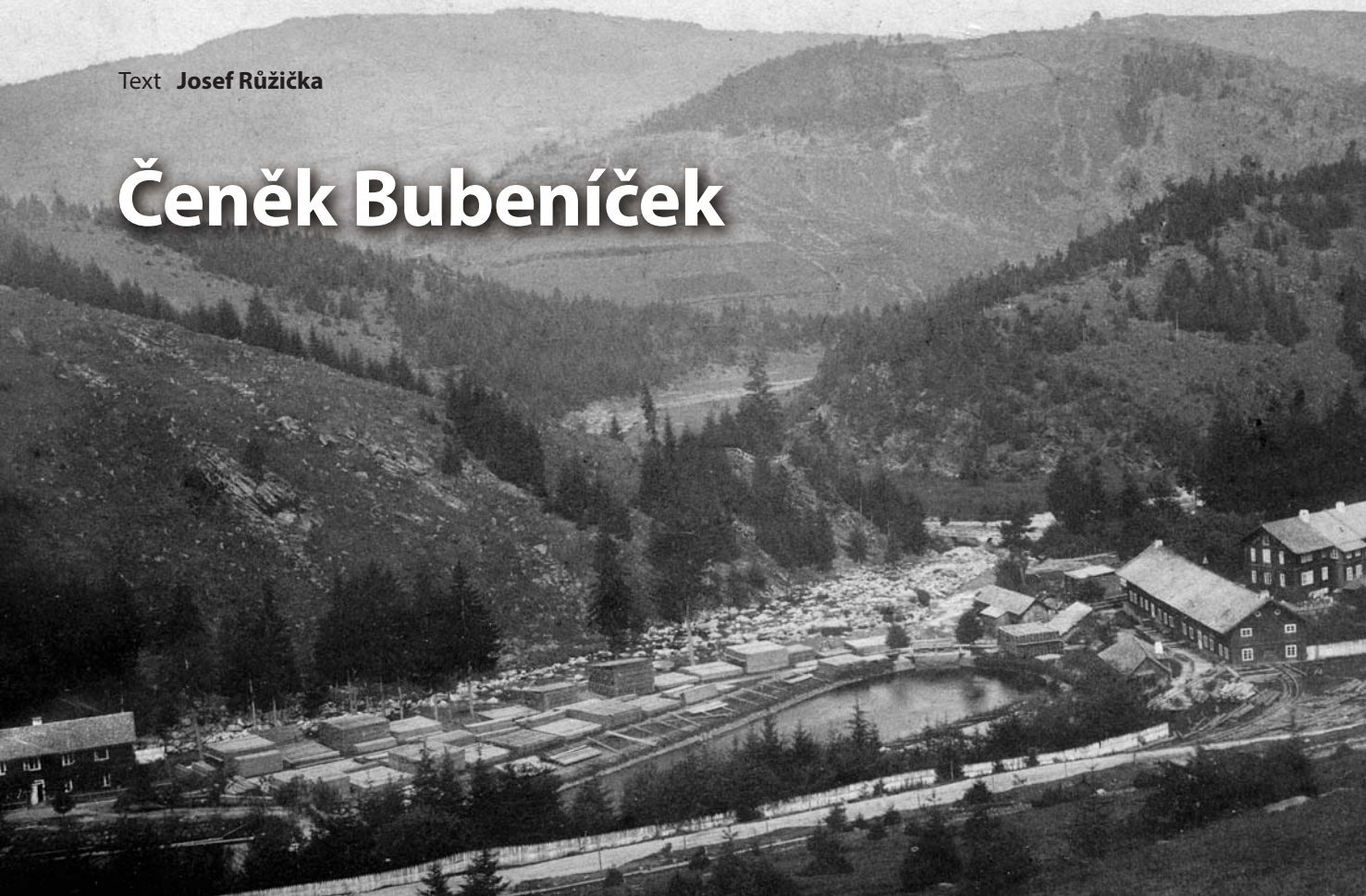
Christian Binder, koordinátor projektu za Národní park Bavorský les předává symbolické kameny z Luzného pro výukové programy v Lesní dílně.
Foto: Deník/Jana Vandlíčková

Správy je, že „Národní park Šumava je tou nejlepší učebnou pod širým nebem“. Lesní dílna nemůže volně přírodě konkurovat, ale snad napomůže mnoha návštěvníkům pochopit, že příroda je součástí naší historie, součástí nás samých, a bude se podílet na uchování tohoto vzácného dědictví pro další generace.

Interaktivní expozice v návštěvnickém centru Hans Eisenmann Hause na téma Luzný. Foto: Christian Binder

Martina Kučerová
Správa Národního parku Šumava
martina.kucerova@npsumava.cz

Čeněk Bubeníček



Čeněkova pila s dřevíštěm kolem 1900.

Č. Bubeníček, velkoobchodník se dřevem, podnikal v pražském Podskalí, v sousedství svých ohrad se dřívím. Na šumavském Jelenově (Hirschensteině), dnes Čenkově Pile, se nacházela pila pro zpracování dřeva a letohrádek, kde v letním období pobýval s rodinou a známými osobnostmi.

Z Podskalí se zachovala pouze Výtoňská celnice, dnes muzeum a oficiální sídlo stále činného spolku „Vltavan“, jména několika tehdejších ulic (Podskalská), Hašlerovy písničky, dobová literatura aj.

Na letošní 11. červen připadlo 150. výročí založení „Vzájemně se podporujícího spolku plavců (vorařů), rybářů a pobřežních - Vltavan“. Jeho prvním protektorem byl Valnou hromadou zvolen Č. Bubeníček. Podskalí mělo také své velké osobnosti. Největší pýchou tehdejších „Podskaláků“ byl František Dittrich (1801-1875), primátor Prahy (1870-73). K významným osobnostem náležel také Čeněk Bubeníček.



Staré pražské Podskalí

Podskalí se nacházelo na pravém břehu Vltavy, mezi dnešním Jiráskovým a Železničním mostem. Vykupovalo se tady dříví dopravované voproplavbou po Vltavě. Podskalští obchodníci jej pak prodávali dále (dnes Dřevná ul.). Měli také svůj plavecký kostel Nejsvětější trojice. V ulici Na Výtoni se nacházela plavecká hospoda „U Koppů“ a celnice, kde se vybíralo clo původně za sůl a obilí, později za dřevo, nazývané výtoň. Svérázný způsob života lidí v Podskalí se stal námětem spisovatelům a básníkům (Ign. Herrmann, Fr. Holeček). Podskalí mělo svá strašidla, pověsti, pohádky, svůj „Podskalický jazyk“ a písně. Ve starém Podskalí bydleli ze známých osobností např. Jar. Vrchlický a Jos. Lada.

Čeněk Bubeníček a jeho rodina

Narodil se v r. 1807 v Unhošti u Kladna. Pocházel z majetné měšťanské rodiny Josefa Bubeníčka a matky Magdaleny, rozené Dvořákové.



Bubeníček [INZ]
špalíčková dlažba.

S Annou Bubeníčkovou (1817-1871) měl dcery Karolínu, Teklu, Emilii, Annu a jediného syna, Čenka. Nejznámější z dětí byla Emilie Šrámková-Bubeníčková (1844-1920), pozdější úspěšná operní zpěvačka.

Učební doba, podnikání

V Praze se vyučil kupectví. V té době se seznámil s dcerou obchodníka se dřevem, záhy se s ní oženil a převzal obchodní aktivity jejího otce.

Stálá poptávka nejen po palivovém dřevě, ale také po prknech jako stavebním materiálu, vyžadovala neustále hledat nové zdroje dřeva, budovat další skladové plochy. Svou pozornost směřoval především na Šumavu, ta se stala na dlouhou dobu jeho „spolehlivou“ zásobárnou dřeva, zejména po ničivém orkánu v r. 1870.

V blízkosti řek Otavy a Vltavy kupoval „staré lesy“ na velkých plochách. Zřizoval poblíž nich pily a rozsáhlá skladiště kmenového dřeva a prken. Vedle dvou parních a deseti vodních pil v Pošumaví pro-

vozoval velkou parní pilu s parketárnou, sušárnou a truhlárnou v pražských Bubnech.

V říjnu r. 1867 Bubeníčkovy ohrady se dřevem zachvátil velký požár. Ztráty činily více než 50 tis. zl., přestože polovina zásob byla údajně zachráněna. Národní Listy tehdy uvedly mj.: „Za zmatků při ohni v ohradě Bubeníčkově ukradeny byly z bytu Bubeníčkova malé zlaté hodinky vykládané drahokamy, zlatý prsten a dva stříbrné hřebeny dámské“.

Po r. 1870 již zaujímaly jeho podnikatelské aktivity téměř celou Šumavu, jižní a východní Čechy, zasahovaly až za zemskou hranici do Bavor, na jihu do Horních i Dolních Rakous. Velká odbytiště našel Bubeníček v Drážďanech, Hamburku nebo Magdeburku.

Čeňkova pila na Hirschensteině (Jelenově)

Poblíž soutoku říček Vydry a Křemelné (Kyslice) se v létech kolem r. 1852 nacházel nevyužitý mlýn s vodním pohonem. Po získání „Vodního práva“ usedlost koupil a v letech 1854-1855 zde vybudoval pilu na vodní pohon se 4 katry a přilehlý letohrádek se sadem.

Vytěžené dřevo bylo ale třeba dopravit na pilu a po jeho zpracování k zákazníkům, vč. zahraničních. Jedinou dopravní možností byla vořoplavba. Ta si však vyžádala upravit větší úsek velmi kamenitého koryta Otavy, dále vybudovat u pily vodní nádrže (Klausa) a vaziště vorů.

Uvedená lokalita se nacházela v hlubokém horském údolí, ze všech světových stran byla chráněna proti větrům. Toto zřejmě vedlo Bubeníčka k vybudování přilehlého ovocného sadu s obytným reprezentativním „letohrádkem“. V nadmořské výšce 641 m se neuvěřitelně dobře dařilo např. broskvím, kvetly zde růže, alespoň toto tvrdil český dobový tisk.

Velice barvitě zdejší přírodní a klimatické podmínky zachycuje K. Klostermann v jeho „Črtách ze Šumavy“. Cenné informace k tomuto tématu poskytuje rovněž „Řivnáčův průvodce po král. českém z r. 1882“.

Vlastenec, štědrý sponzor

Č. Bubeníček – uvědomělý český národovec (vlastenec), horlivý podporovatel všeho dobrého a ušlechtilého byl členem „snad všech českých vlasteneckých spolků“. Obvykle je štědrý a dlouhodobě finančně podporoval, často byl jejich zakládajícím členem. Byly to např. pražské spolky Měšťanská Beseda, Hlahol, Sokol, Spolek českých žurnalistů, svépomocný spolek „Vltavan“ nebo Družstvo Národního Divadla aj.

Významní hosté na Čeňkově pile

Č. Bubeníček měl velmi blízko k hudbě, zpěvu a divadlu. V letech 1858-1861, kromě příslušníků jeho rodiny, zde často pobývali známí zajímaví hosté: např. klatovský rodák JUDr. Ludevít Jan Procházka (1837-1888) - pianista, hudební skladatel, dirigent, žák B. Smetany,



Čeňkova pila.



Na Výtoni.



Podskali.

nebo sušický rodák Mořic Stanislav Anger (1844-1905) - houslista, II. dirigent Národního divadla. Vícekrát na Čeňkově pile hostoval pěvecký soubor *Prácheň z Horažďovic*, jehož protektorem byl právě Č. Bubeníček. Literární zdroje uvádějí také malíře Jos. Navrátila (1798-1865).

Nejvzácnějším hostem ale byl B. Smetana (1824-1884), kterého pravděpodobně přivedl „na Šumavu“ M. S. Anger. Při této příležitosti B. Smetana, M. Anger a L. Procházka poblíž „soutoku Křemelné a Vydry“ zasadil každý sazenici smrku. Dodnes tuto vzácnou událost připomíná na pravém břehu Otavy tabulka s nápisem „Smetanův smrk“.

Čeňkovu pilu občas v létě navštěvovala také jeho dcera Em. Šrámková-Bubeníčková (1844-1920). Upozornila na sebe v r. 1865 jako sólistka pražského provedení Lisztova oratoria Svatá Alžběta. V r. 1866-68 soukromě studovala u prof. Pierre François Wartela v Paříži. Kromě Smetany měla ve svém repertoáru Ch. Gounoda, G. Verdiho, G. Meyerbeera, byla primabalerínou moskevské a petrohradské opery.

Smutný konec historické Čeňkovy pily

Po delší nemoci, 2. února 1888, ve věku 81 let Č. Bubeníček umírá. Je pohřben do rodinné hrobky v Praze na Olšanských hřbitovech. Vlastníkem firmy se stává jeho syn Č. Bubeníček ml. Bohužel, ten se po 4 letech málo úspěšného podnikání vzdává veškeré obchodní činnosti a jeho firma zaniká.

Postupně také opadá zájem o Čeňkovu pilu. Objekt letohrádku (vily) chátral, všimá si toho i velký znalec Šumavy K. Klostermann, který se obrací osobně na kašperskohorského purkmistra s žádostí o pomoc. Bylo zřejmě již příliš pozdě...

Podle slov K. Klostermanna, veškeré cenné předměty ve vile s hodnotou tisíce zl. Č. Bubeníček ml. již „za babku“ rozprodal, vč. drahocenného vnitřního vybavení. Dílo úplné zkázy slavné Čeňkovy pily zcela dokonil v r. 1912 rozsáhlý požár.

Josef Růžicka
jos.ruzicka@gmail.com

Petr Vacek: Boj o Národní park Š

Herec Petr Vacek se účastnil dvou blokád ekologických aktivistů na Šumavě. Nadšený ochranář a vyznavač ekologického stylu života tvrdí, že samotná existence NP Šumava může být kdykoli v ohrožení. Zároveň vyzývá k lepší osvětě a častější diskuzi.



Veronika Čermáková Macková společně s Petrem Vackem při natáčení osvětových videí na Šumavě. Foto: Expedice Ulice – TV Nova

Jak se u vás budoval vztah k ochraně přírody, k ekologii?

„Byla to spousta věcí, které v průběhu mého života na sebe nějak navazovaly. Jednak mě moji rodiče, oba lékaři, vedli k pomoci ostatním, slabým, nemocným, což v přeneseném smyslu je i příroda, která je neustále ohrožována, je nemocná. Zajímám se také o biologii. Ve vzdělávání mi přitom pomáhaly i zajímavosti v časopisech, které jsem jako kluk hltal, třeba ABC mladých techniků a přírodovědců. Mimochodem, právě v tomto časopise jsem se poprvé dozvěděl, že existuje hnutí Greenpeace - upozorňuji, že to bylo v době vlády komunistů. Po roce 1989 mě o potřebnosti ochrany přírody utvrzovali mnozí politici, kteří ani neskrývali to, že ekologie musí ustoupit ekonomickým zájmům. Proto jsem začal spolupracovat s Greenpeace i s Hnutím Duha. A ve spojení se Šumavou jsem se zapojil i do blokád na Trojmezí a Ptačím potoce.“

Jak konkrétně, přivazoval jste se ke strojmům?

„Na Trojmezí jsem nepobýval dlouho, protože jsme s manželkou měli malinké děti, ale přesto jsme tam přijeli, přivezli potraviny a zároveň jsme podpořili blokádníky. Dodnes si pamatuji tu nenávist místních obyvatel k účastníkům blokády, která pro mě byla až nepochopitelná. Měl jsem za to, že když mají lidé v okolí svého domova nějakou jedinečnou přírodu, snaží se ji chránit třeba právě před těžarskou lobby. Tady tomu bylo ale naopak. Ta velká míra nenávisti se opakovala o dvanáct let později na Ptačím potoce. Obě blokády však ukázaly na něco ještě horšího, než na přímou lidskou zlobu - na absolutní aroganci úřední moci. Na ignoraci zákonů a nařízení v právním státě a jejich nepostizitelnost. Ještě třeba dokážu pochopit spojení politiků a podnikatelů pro získání nějakého zisku, při kterém je jim ochrana přírody ukradená. Ale že jdou proti zákonům lidí, kteří se mají starat o národní park,

který má nějakou platnou zónaci, a přímo ředitel s posvěcením ministra životního prostředí ji vědomě poruší, to je úplně mimo jakýkoli zdravý rozum. Z těch lidí, ať už to byl Jan Stráský, ministr Chalupa nebo i tehdejší prezident Klaus, se stali anarchisté.“

Obě blokády ale skončily vlastně dobře, ten boj jste vyhráli...

„Na první pohled to tak vypadá. Skutečnost je však úplně jiná. V ochraně přírody skoro nikdy nic nevyhrajete, zároveň to ale nesmíte nikdy vzdát. Nejde o to jedno vítězství, protože to se může stát lusknutím prstů prohrou, třeba v horizontu několika následujících let. A proto ten tlak musí být neustálý.“

Podle vás tedy na území Národního parku Šumava nemá ani dnes převahu příroda a ochrana přírody?

„Bohužel Šumava je stále politickým tématem. Jasnou ukázkou je platná zónace,

umava neskončil

kteřá neodpovídá faktickému statusu národních parků. V zákoně je napsáno, že na území národních parků mají převažovat přírodní procesy. Podle nové zonace probíhají přírodní procesy na necelých třiceti procentech. Navíc odpůrci parku jsou tu stále, čekají jen na svoji příležitost. Jen si vzpomeňte na tlak Jihočeského kraje v roce 2019, který si za miliony korun najal reklamní agenturu, která rozjela kampaň proti bezzásahovosti.“

Ano, to je nezapomenutelná akce, kterou Jihočeskému kraji rozbili na padrt' sami návštěvníci Šumavy. Ti sami na sociálních sítích oponovali krajskému úřadu, že neříká pravdu, když tvrdí, že bezzásahové plochy jsou měsíční krajinou, kde nic neroste. Z toho trochu usuzují, že to veřejné mínění vůči NP Šumava je jiné, více pro podporu bezzásahovosti.

„To možná ano, ale nebezpečí tu je pořád. Jsem přesvědčený, že byste vy, jako Správa Národního parku Šumava i samo ministerstvo měli neustále vést diskuzi, vysvětlovat nutnost ochrany přírody, lépe komunikovat poznatky, které z té přírody máte. Víte, lidé snadno podléhají fakenews, jednoduchým, líbivým sdělením. Příkladem je třeba to, že kůrovec ze Šumavy zlikvidoval hospodářské lesy v celé republice. Jsem přesvědčený o tom, že velká spousta lidí to mutoto nesmyslu stále věří.“

To máte asi pravdu. Ale pojďme dál. Sám se netajíte tím, že se snažíte žít co nejvíce ekologicky, buďte konkrétní.

„Začnu od konce – odpady. Jako rodina se snažíme neplytvat jídlem, veškeré organické zbytky kompostuji, třídění odpadu je

samozřejmostí, ale teď se spíše snažíme odpad vytvářet jen minimálně. Nepoužíváme jednorázové igelitové sáčky. Například používám pratelnou houbičku na nádobí, skleněná brčka na pití, teď si budu vyrábět gel na praní. Vedle toho chytáme dešťovku do sudů, kterou pak splachujeme toaletu.“

Říkáte mi to s ohromným nadšením, z toho usuzují, že vás to baví?

„Ano, přesně tak. Chovat se co neekologičtěji je opravdu zábava. Třeba když jedeme na dovolenou, tak používám solární gril – báječná věc, která mě navíc dělá nezávislým. A druhá, neméně podstatná věc je to, že skutečně to šetří peníze. Když si porovnáme třeba účty za vodu se svými sousedy, kteří splachují toaletu pitnou vodou, tak zjišťuji, že splachování kýmle, ve kterém mám dešťovou vodu, mi ve výsledku ušetří několik tisícovek ročně.“

Rozumím, ale je to podle vás dost na ochranu planety?

„Všichni musíme začít u sebe. Já osobně, jako herec, veřejně známá osoba, mohu působit na ostatní, o což se také snažím. Když se tak bude chovat většina z nás, jsem přesvědčený, že to bude mít pozitivní vliv na ochranu přírody i v globálu. No a pak je tu absolutně nezastupitelná role ekologických organizací. Veřejně možná vidí jen ty blokády, veřejné protesty a podobně, ale tyto organizace zároveň tlačí na politiky, připomínají zákony, doslova jim koukají pod ruce.“

Jenže v české kotlině nemají ekologické organizace moc dobrou pověst. Jsou to ti, kteří brzdi výstavbu silnic, dálnic, co se



První blokáda na Šumavě probíhala v roce 1999 na Trojmezí. Druhá v roce 2003 na Pramenech Vltavy a třetí v roce 2011 na Ptačím potoce.

Foto Tomáš Jiříčka



Účast na blokáдах na Šumavě v letech 1999 a 2011 byla pro Petra Vačka samozřejmostí.

Foto: Petr Pavouk Hajner

nám snaží znepříjemňovat komfort. Přiznám se, že i my, jako Správa Národního parku Šumava nemáme v mnohých očích dobré renomé.

„Myslím, že tady hrají roli dvě věci. Ekologické organizace a i správa parku někdy podceňují nutnost komunikovat, vysvětlovat. Ta druhá věc – "ropáci" se naučili používat PR a na ovlivňování veřejnosti mají velké prostředky. A daří se jim to. Proto je tak důležité co nejvíc mluvit, psát, vysvětlovat.

Například i dnes, po více než dvaceti letech od blokády na Trojmezí a po deseti letech od blokády na Ptačím potoce, je nutné vysvětlovat, proč se uskutečnily, v čem byly důležité. To, že už jsou dávno za námi neznamená, že jejich význam může kdokoli i dnes zneužít.“

V čem byly důležité pro vás?

„Šumava je z Prahy necelé dvě stovky kilometrů. To není daleko, v podstatě je to kousek od mého bydliště. A zachování národních parků, jejich podstaty, je pro mě osobně zachování národní identity, hrdoosti. Osobně bych se postavil proti ničení Národního divadla v Praze, Národního muzea, proti hanobení naší vlajky, hymny. To jsou věci, které z nás dělají Čechy, které jsou pouze a jenom naše. To je přesně to vlastnictví, které bychom měli vyznávat.“

Jan Dvořák

Správa Národního parku Šumava
jan.dvorak@npsumava.cz



Jak se návštěvníci nemají chovat v NP Šumava - osvětové video pojali herci Petr Vacek a Veronika Čermáková Macková s nadhledem. Foto: Expedice Ulice – TV Nova

Na Velký Roklan a k vodní ná

Pěší zimní výšlap z Oberfrauenau na Velký Roklan s prodloužením k vodní nádrži Frauenau.



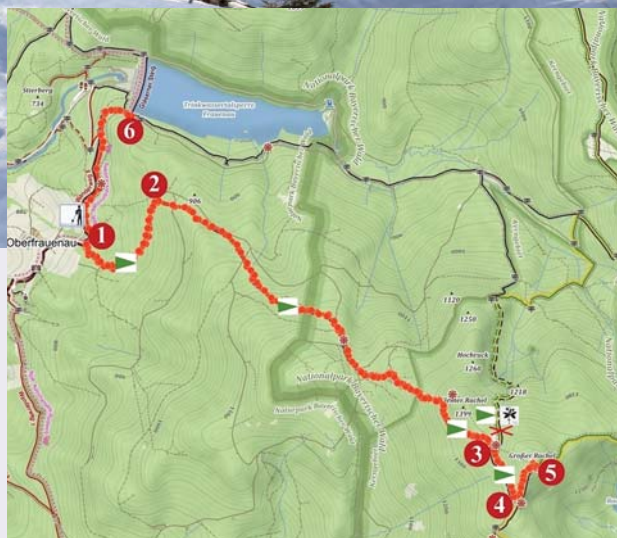
Při vystoupení nad 1 200 m prořídne les a ukazuje se Malý Roklan.

Zimní turistika na Šumavě

Většinu značených turistických tras na české i bavorské straně Šumavy lze absolvovat za příznivých podmínek i v zimě. Po některých těchto trasách, případně v jejich směru, jsou upravovány lyžařské stopy, po nichž je pochopitelně dovolen pohyb pouze na lyžích. Ale i ti, kteří lyžařské turistice neholdují, tím nepřicházejí o zimní aktivity a stejně jako v létě, se mohou pohybovat pěšky. Využít lze i několik tras, které jsou v zimě upravovány pro pěší turistiku. Kdo se nechce omezovat pouze na ně, musí se rozhodnout podle momentální výšky sněhové pokrývky a doby od posledního sněžení, zda použije sněžnice nebo vyrazí bez nich. V každém případě je ovšem třeba zvážit své fyzické dispozice podle délky a náročnosti trasy. I když je sněhová pokrývka vysoká, ale několik dní nesněžilo, bývají frekventovanější značené turistické cesty dobře vyšlapané. Musí se ale pamatovat na nebezpečí uklouznutí na zledovatělém terénu, zejména při prudším klesání. Vrstva sněhu se zvyšuje také se stoupající nadmořskou výškou. Takový případ ukazují i fotografie z našeho dnešního tipu na zimní túru

Velký Roklan

Velký Roklan s výškou 1 453 m n. m. je druhou nejvyšší horou Šumavy. Spolu s Malým Roklanem (1 399 m n. m.) patří mezi šumavské vrcholy s charakteristickou kulisou. Nachází se na bavorské straně v těsné blízkosti česko-bavorské hranice nedaleko Ro-



Mapka trasy s trasovými body (vytvořeno na podkladu turistické mapy z webu Mapy.cz)

kytecké slatě. Z české strany je bohužel z důvodů ochrany přírody nepřístupný, proto k němu nevedou žádné značené cesty. Právým opakem je bavorská strana, zatímco turista na české straně se musí spokojit pouze s pohledem na majestátní dvojvrchol (např. od Filipovy Huti), na bavorské straně si může zvolit výstup po značených cestách dokonce z několika míst. Jedním z nich je také osada Oberfrauenau.

Start výstupu Oberfrauenau

Z hraničního přechodu Železná Ruda pojedete přes Zwiesel do Frauenau, kde na světelné křižovatce za benzínovou pumpou odbočíte vlevo a po 2 km přijdete k bývalému panství Oberfrauenau s renesančním zámkem, který dal postavit v roce 1875 majitel sklárny baron Poschinger. Pokračujte ještě 500 m (dál je už zákaz vjezdu

drži Frauenau

pro motorová vozidla) na bezplatné parkoviště zhruba pro 20 aut, které je výchozím místem pro výstup na Velký Roklan (1). Najdete tady informační tabuli s mapou a směrovku, která ukazuje, že na vrchol máte před sebou 7,2 km po trase značené zeleným trojúhelníčkem. V dolní části stoupá po lesní cestě Rachelstraße a pak pokračuje (2) jako turistická stezka Rachelsteig lesem do nadmořské výšky 1000 m (od 100 do 200 výškových metrů pod touto dvoukilometrovou částí stezky se rozkládá přehradní nádrž na pitnou vodu Frauenau). V krátkém úseku probíhá značená trasa opět po lesní cestě Rachelstraße, přetne zkratkou její smyčku a ještě jednou (cca ve výšce 1200 m) ji překříží. Pak začíná strmé stoupání po spádnicí pod patu Malého Roklanu a na Roklanskou louku (1 360 m n. m.) (3). Cestou se mezi suchými pahýly kmenů a nízkými více či méně vyrážejícími smrčky otvírají pohledy do bavorského vnitrozemí, na Falkenstein, Velký Javor a k nádrži na pitnou vodu Frauenau. Ve směru výstupu se nabízí impozantní a zajímavé pohledy na Malý Roklan a jeho svahy. Vrchol Velkého Roklanu se objeví až před dosažením Roklanské louky (Rachelwiese) (3). Z ní se 600 m po vrstevnici dojde svahem Velkého Roklanu k horské chatě Waldschmidthaus (4). V zimě je chata uzavřená, možnost občerstvení lze využít jen od května do října. Pouhá čtvrt hodinka a překonání 90 výškových metrů zbývá odtud na vrchol Velkého Roklanu (1 453 m n. m.) (5). Jak již je v Bavorsku tradicí,



Velký Roklan je možno spatřit teprve po dosažení Roklanské louky.



Horská chata Waldschmidthaus se zahaluje do mraků.



Vrchol Velkého Roklanu ukazuje svoji nevlídnou tvář.



V paprscích zapadajícího slunce se na hladině přehrady Frauenau zrcadlí odběrová věž a vrchol Malého Roklanu

i tady je vztyčen vrcholový kříž. Pokud se Roklan nezahalí do mraků, což v této nadmořské výšce není nic neobvyklého, naskýtá se kruhový rozhled do Čech a do Bavorska, na hraniční šumavské vrcholy a Rokyteckou slať.

Sestup

Z vrcholu Velkého Roklanu sestoupíte stejnou cestou kolem horské chaty Waldschmidthaus na Roklanskou louku. Značka zeleného trojúhelníčku se tady dělí na dva směry. V zimě nedoporučuji nechat se zlákat směrovkou vpravo k vodní nádrži Frauenau (též piktogram sedmikvítek). Cesta je příkrá a v zimě nebezpečná. Pokud se hodláte podívat k vodní nádrži Frauenau, pokračujte zpět k parkovišti Oberfrauenau (1).

Vodní nádrž Frauenau

Po lesní silničce Gläserner Steig (piktogram skláře s pišťalou) se vydejte k unikátnímu vodnímu dílu Trinkwasserspere Frauenau (6). Přehrada na pitnou vodu byla vybudována v letech 1976 až 1983 na říčce Kleiner Regen. Vklíněna mezi svahy okolních hor zanechává působivý dojem. Zvláštní fotogenická atmosféra se tu vytvoří při zapadajícím slunci. Když není zakrytý mraky, zrcadlí se v hladině přehrady vrchol Malého Roklanu (Velký Roklan je za ním skrytý). V zimě při malém přítoku vody dochází k poklesu hladiny, což je zjevné na odběrové věži, přepadové výpusti i na březích nádrže. Z Oberfrauenau (1) k nádrži Frauenau (6) a zpět se trasa prodlouží o 3,6 km. Celková délka pak činí 18 km.

František Janout
janout.frantisek@seznam.cz

Šumava před sto lety

na snímcích Fotoateliéru Seidel XXIV.

Museum Fotoateliér Seidel v Českém Krumlově ukrývá ve svém fotografickém archivu na 140 000 snímků z období před 100 lety. Legendární „kronikář Šumavy“ fotograf Josef Seidel a jeho syn František zachytili na svých snímcích dávnou tvář šumavské přírody a krajiny. Postupně Vám ji představujeme...



Na schodech do hostince stojí nájemce Ludwig Wöss. Foto: František Seidel, 1931.

Holzschlag

Kdy si Josef Seidel oblíbil lyže, stále ještě nevíme. O výhodách pohybu na sněhu s dřevěnými prkénky věděl a jistě je neváhal použít. Ze vzpomínek jeho syna Františka víme, že svým synům otec v lyžování rozhodně nebránil, a naopak tento sport podporoval. Lyže byly pro něj, a i pro jeho syny, často více dopravním prostředkem, než sportovním náčiním. Jedním z míst, kam se Seidelové v zimě i v létě pravidelně vraceli, byl Holzschlag ležící mezi rakouskými svahy Smrčiny a Zwieselbergu.

Pohlednice vyrobené ve Fotoateliéru Seidel pomáhají podle čísel svých negativů spolehlivě datovat návštěvy Seidelů na Holzschlagu. Tou první, která byla dokumentována fotografiemi, byl rok 1928, kdy vznikly letní a také zimní snímky. O dva roky později fotografoval Josef Seidel Holzschlag znovu. I zde

byly prodávány Seidelovy pohlednice, které sem fotografové osobně přiváželi. Tyto služebně dodavatelské návštěvy byly nejspíše každoroční, ale ne vždy fotograficky dokumentované. Známe snímky z roku 1931, 1934, 1936 a také ze zimy 1937/38. Tehdy fotografoval František Seidel zimní krajinu na Smrčíně a v okolí naposledy, aby rozšířil nabídku o další pohlednice se zimní tematikou. Tu další zimu již František Seidel na Šumavě asi nebyl a na Smrčíně se nepodíval ani o rok později. Od září 1939 do května 1940 byl vězněn v Linci gestapem a na milované lyžování mohl jen vzpomínat.

Od roku 1926 měli na Holzschlagu v nájmu hostinec a turistickou noclehárnu manželé Anne a Ludwig Wössovi. Tady se jim narodily tři ze čtyř dětí, nejdříve dcera Luise (nar. 1926) a její sestra Trude (nar. 1928).

Wössovi měli ještě dceru Annu (nar. 1924) a nakonec se dočkali i syna Ludwiga. Manželé se museli postarat o vše, co bylo třeba v hostinci udělat. Hosté se chtěli najíst, mít teplo a čisto. Podobně to bylo třeba i v rodině a u dětí. Museli vyprat, vyžehlit i uvařit vlastní mýdlo. V mnoha řemeslech museli být manželé v osamělém hostinci velmi zdatní. Pekli si své vlastní pečivo, pěstovali ovoce a zeleninu, stloukali máslo. Pro hosty sbírali lesní plody a vyráběli oblíbené marmelády, nebo šťávy na ochucení osvěžující vody. Paní Anna se ve Vídni naučila velmi dobře vařit a péct a své kulinářské umění předváděla právě na Holzschlagu. Nejen za čerstvým vzduchem, ale právě za její kuchyní sem jezdili hosté zejména z Československa. V Rakousku byla tou dobou bída a hlad, zdejších turistů bylo jen pomálu.

Hleďte zmizelou podobu šumavské krajiny v databance starých fotografií na www.seidel.cz a v Museu Fotoateliér Seidel v Českém Krumlově.

Vzpomínky na dětství a mládí v hostinci na Holzschlagu sepsala Wössových dcera Luise a neopomněla v nich zmínit ani fotoграфování:

V naší hospodě jsme prodávali pohlednice, které dělal fotograf Seidel z Českého Krumlova. On sám byl často u nás na návštěvě. V Československu tehdy všechno stálo o polovinu méně než u nás. Museli jsme pořád koukat, kde bychom co dostali levněji, proto jsme taky brali pohlednice od Seidela, který na své motorce jezdil s fotoaparátem po Šumavě a fotografoval.

Josef Seidel ... dodával fotografie do jistého domu v Nové Peci. Odtud lyžaři přiváželi snímky do Holzschlagu. Hranice dnes probíhá stejně jako tehdy. U hraničního kamene 11 se dlouhá léta nacházela rakouská celnice, teď je tam i česká. ... Fotografování bylo na druhé straně hranice zakázáno. V Plešném jezeře se také



Vyhledávaný „Turistický dům“ mezi lesy a loukami na pohledu ze svahů Zwiselbergu.
Foto: Josef Seidel, 1930.



Ludwig Wöss a jeho dvě dcery, všechny v roce 1931 fotografoval František Seidel. Na jeho návštěvu později dospělá Luise vzpomínala.



nesmělo koupat, ani umýt si nohy nebylo dovoleno. Unavení poutníci by se byli rádi osvěžili, ale byl tam jeden strážný, který kontroloval dodržování příkazů. Dříve ten strážný také prodával pohlednice, mimo jiné i ty Seidelovy.“

Františkovi Seidelovi pohyb nikterak nevadil. S partou „Tažných ptáků“ nachodil desítky kilometrů a tak trénoval na své pozdější cesty po Šumavě za fotografiemi. Ve svých denících svou lásku k zimním sportům a lyžím zvláště připomíná. Jeho zápisky jsou útržkovité a je třeba si správný význam domýšlet.

Dosud jsme neměli žádný sníh, takže jsme naše prkýnka museli nechat ležet na půdě. Teprve dnes (5. 1. 1922) trošku sněžilo. Snih nestačí ani na sáňkování. Tak bude 17 dní pryč a my jsme ani jednou nelyžovali. 5. února 1922. Nešťastný den. Už jsme předpovídali, že sníh napadne až po vánočních prázdninách, což se také vyplnilo. 4. února sněžilo od dopoledne až do 8 hodin večer. Druhý den ve 2 hodiny se šlo na naše oblíbené hřiště. ... Byl jsem totiž příliš odvážný a vjel jsem s velkým rozmachem do příkopu. ... Špička byla zlomená na tři kusy, které jsem vyndal z čerstvě vykopaného příkopu. ... Dnes večer objednal hodný otec novou levou lyži. Před několika dny se Otto a Karl (Paleczek) vrátili z túry po Šumavě. Udělali krásné snímky. (zde František Seidel připomíná slavný fotografický přechod Šumavy bratranců Paleczkových popsany v knize Šumava – krajina pod sněhem).

Sto let slouží Holzschlag pod Smrčinou a pomáhá unaveným, hladovým poutníkům. Domácí mýdlo už asi nevaří, pohlednice od Seidela tam dávno nikdo nenosí. Ani pašování nedostatkového zboží nepatří mezi „zábavu“ potřebnou k obživě na konci světa. Přestože tamní obyvatelé čekala každodenní dřina, nestěžovali si. Díky snímkům z Fotoateliéru Seidel a vzpomínkám pamětníků můžeme srovnávat. Někdy i závidět.

Vyhledávaný „Turistický dům“ mezi lesy a loukami na pohledu ze svahů Zwiselbergu.
Foto: Josef Seidel, 1928.



Někdo z fotografií rodiny Seidelovy navštívil Holzschlag alespoň jednou ročně.
Foto: František Seidel, 1931.



Zimní Holzschlag. Foto: Josef Seidel, 1928.

Zdena Mrázková, Petr Hudičák
Museum Fotoatelier Seidel,
Český Krumlov
hudicak@seidel.cz

Oslavy 30 a 50 let od založení NP Šumava resp. NP Bavorský les: „Konference Aktuality šumavského výzkumu“



V roce 2021 probíhají oslavy k výročí 30 let existence NP Šumava a 50 let NP Bavorský les. Součástí oslav byla i dvoudenní konference Aktuality šumavského výzkumu, která proběhla 20. a 21. 10. 2021. Konference byla česko-německá a bylo zajištěno simultánní tlumočení. Akce byla zahájena dvěma plenárními přednáškami na téma „Co jsme se naučili za 50, resp. 30 let existence obou národních parků“ (Dr. Franz Leibl a Mgr. Pavel Hubený) a „Výzkum a monitoring ekosystémů Šumavy“ (Dr. Simon Thorn a Ing. Martin Starý). Program pokračoval exkurzemi a večerní „poster session“. Celý druhý den byl věnován prezentacím výsledků výzkumu a monitoringu z území obou národních parků. Akce potvrdila, jak cenným územím z pohledu ochrany přírody oba národní parky jsou. Výstupem akce je sborník shrnující výsledky prezentované na konferenci a databáze představených posterů.

Akce byla financována z programu přeshraniční spolupráce Česká republika – Svobodný stát Bavorsko Cíl EÚS 2014-2020, Dispoziční fond a Ministerstvem životního prostředí České republiky: **Cíl EÚS/DF/SU/09/10**

Jaroslav Červenka



Ministerstvo životního prostředí

EUROREGIO Euroregion Šumava – jihozápadní Čechy

Start Šumavské mozkovky 2022

Už nyní se připravuje další ročník soutěže Šumavská mozkovka. Správa Národního parku Šumava tak přijímá populárně naučné články o jakémkoli výzkumu prováděném na Šumavě. Článek je možné zaslat elektronicky na e-mail: jiri.kadoch@npsumava.cz a to **do 30. 9. 2022**

Pravidla dodání příspěvku

- 1) Dodát text v elektronické podobě (v aplikaci Word), na max. 1,5 strany A4, velikost písma 12 (cca 5 000 úhozů s mezerami) propagující výsledky **vlastního výzkumu či monitoringu** na území NP a CHKO Šumava.
- 2) Nezbytnou přílohou jsou fotografie (2-4 ks)+ popisky, grafy výhodou + popisky. Obrázky dodat zvlášť (jpg, tif...), grafy v programu excel. V případě

Soutěž Šumavská MOZKOVKA



absence fotografické přílohy si Správa vyhrazuje právo doplnit obrazovou část textu.

3) Text musí být členěn alespoň do 3 podnadpisy oddělených odstavců.

- 4) Správa NP Šumava si vyhrazuje právo v případě, že bude dodáno více jak 5 příspěvků provést jejich výběr (losem).
- 5) Správa NP Šumava si vyhrazuje právo na prezentaci všech došlých příspěvků nejen v rámci soutěže Šumavská mozkovka 2022, ale i v rámci svých publikací, časopisu, internetových stránek, či facebookového profilu.
- 6) Správa NP Šumava si vyhrazuje právo nepřijmout text, který je hanlivý, diskriminující nebo napadající jiné skupiny osob či jednotlivce.

redakce

Jubilejní 20. ročník festivalu NaturVision

Odstartoval ve Vimperku koncem října a byly představeny dokumentární filmy o přírodě, zvířatech a životním prostředí z festivalů NaturVision, Ekofilm, Edukofilm a Voda, moře, oceány. Festival také přinesl besedy, mimo jiné duel obou ředitelů „Šumavských“ národních parků – Pavlem Hubeným s Franzem Leiblem a komentované vycházky na zajímavá místa v NP Šumava. Filmové produkce proběhly nezávisle i v informačním středisku Správy NP Šumava na Kvildě. Při slavnostním večeru 25. října byly předány ceny oceněným autorům ve výtvarné soutěži „30 let Národního parku Šumava“.

Tomáš Jiříčka, Ředitel MĚKS Vimperk



Slavnostní vyhlášení výtvarné soutěže

Výtvarná soutěž v roce 2021 se věnovala tématu 30 let Národního parku Šumava. Do soutěže přišlo přes 500 obrázků, a tak nebylo pro odbornou porotu vůbec lehké vybrat ty nejlepší. Slavnostní vyhlášení vítězů proběhlo v rámci galavečera Naturvision ve Vimperku. Pro vítěze byl připraven doprovodný program ve Stožci, kde se vydali poznávat krásy přírody na živo. Oceněné obrázky si můžete prohlédnout na výstavě v NC Srní, která potrvá do dubna 2022 nebo v galerii na webu Správy.

Vítězové jednotlivých kategorií od nejmladších: Petr Vávra, Kolovč – Těšovice; Savely Bychkov Heřmaň; Anežka Literová, Husinec; Julie Klementová, Písek; Jan Lelek, Strakonice; Jana Rosie Dvořáková, Praha. Ve speciální kategorii pak zvířezili Jakub Duffek a Daniel Štěrba, oba z Plzně.

Speciální cenu „Cenu Jaroslavy Chumanové“ obdržela Julie Klementová z Písku.

Martina Maunová



Tetřev hlušec a vývoj populace na Šumavě

V počátcích 90. let přežívala na Šumavě pouze zbytková populace tetřeva hlušce, avšak jediná životoschopná v území celé ČR. Tetřev měl na kahánku...

Důvodem byl zánik příhodných biotopů a na konec i absence ochrany velkoplošných území horských smrčín. Ke změně dochází až se vznikem NP Šumava a tetřevu se začíná blýskat na lepší časy.

Od vzniku NP a tím i s „komplexní“ ochranou horských smrčín nalézá tetřev nové biotopy pro život, omezujícím faktorem se však stává stále rostoucí rekreační tlak na území. Návštěvníci nerespektují omezení a žalostně chybí přístup k regulaci návštěvnosti. Přežití druhu na Šumavě je tak stále nejisté.

Aleš Vondrka
Správa Národního parku Šumava



1985-1990



1995-2000



2006-2010



2015-2020



ISSN 0862-5166



9 770862 516001 04

www.npsumava.cz



58141900000056